

Regeringens proposition

2004/05:64

Ny ordning för utfärdande av rättsintyg

Prop.
2004/05:64

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 22 december 2004

Göran Persson

Thomas Bodström
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny ordning för utfärdande av rättsintyg. Syftet är att höja kvaliteten på de rättsintyg som utfärdas i anledning av brott. Innebörden av den nya ordningen är att Rättsmedicinalverket skall få huvudansvaret för verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Utfärdande av rättsintyg skall i huvudsak koncentreras till för uppgiften särskilt kvalificerade läkare. Rättsintyg skall i regel inhämtas antingen från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket, eller från läkare som enligt avtal med verket åtagit sig att utfärda sådana intyg. Det kommer dock inte att vara möjligt för dessa läkare att utfärda alla de rättsintyg som fordras. Även fortsättningsvis kommer således en del rättsintyg att utfärdas av läkare inom den offentligt bedrivna vården och av läkare i enskild verksamhet.

Rättsmedicinalverket skall ta ut en avgift för rättsintyg som utfärdas genom verkets försorg. Vidare ges landstingen rätt att ta ut avgift för sådana rättsintyg som utfärdas av läkare inom den offentligt bedrivna vården.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2006.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagtext.....	5
3	Ärendet och dess beredning.....	8
4	Nuvarande förhållanden	8
4.1	Inledning	8
4.2	Rättsintygets funktion	8
4.3	Närmare om rättsintyg	9
4.4	Läkarundersökning och utfärdande av rättsintyg.....	9
4.5	Skyldighet att utfärda intyg m.m.	10
4.6	Utformning av rättsintyg.....	10
4.7	Antal rättsintyg och kostnader	11
4.8	Brister i rättsintygen.....	11
4.9	Vissa insatser för att förbättra rättsintygens kvalitet.....	12
5	Reformbehovet	12
6	En ny ordning för utfärdande av rättsintyg.....	14
6.1	Huvudmannaskap för utfärdande av rättsintyg	14
6.2	Författningsteknisk lösning.....	16
6.3	Lagens tillämpningsområde	17
6.4	Utfärdande av rättsintyg koncentreras till särskilt kvalificerade läkare	19
6.5	Jäv	22
6.6	Beslut om rättsintyg m.m.	24
6.7	Underlag för ett rättsintyg	27
6.8	Samtycke till undersökning och utfärdande av rättsintyg	29
6.9	Utlämnande av uppgifter.....	36
6.10	Ansvar för underlag för rättsintyg.....	42
6.11	Skyndsamhetskrav m.m.	43
6.12	Avgift för rättsintyg som utfärdas genom Rättsmedicinalverkets försorg	45
6.13	Ersättning till av Rättsmedicinalverket kontrakterade läkare.....	48
6.14	Landstings rätt att ta ut avgift för rättsintyg.....	50
6.15	Verkställighetsföreskrifter	52
6.16	Tillsyn m.m.	53
7	Ikraftträdande	54
8	Ekonomiska konsekvenser	54
9	Utvärdering.....	57
10	Författningskommentar	58
Bilaga 1	Sammanfattning av förslagen i departementspromemorian Ny ordning för utfärdande av rättsintyg (Ds 2003:3).....	65
Bilaga 2	Författningsförslagen i departementspromemorian.....	67
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser	72

Bilaga 4	Lagförslaget i utkastet till lagrådsremiss	73	Prop. 2004/05:64
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över utkastet till lagrådsremiss.....	76	
Bilaga 6	Lagrådsremissens lagförslag	77	
Bilaga 7	Lagrådets yttrande	80	
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 december 2004		82	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2004/05:64

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om rättsintyg i anledning av brott.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om rättsintyg i anledning av brott

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om sådana skriftliga medicinska utlåtanden av läkare som inhämtas av polismyndighet eller åklagarmyndighet i syfte att användas i en brottsutredning eller som bevis i en rättegång i anledning av brott (rättsintyg).

Vad som sägs i denna lag om läkare gäller även för tandläkare.

Inhämtande av rättsintyg m.m.

2 § Rättsintyg skall inhämtas från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda sådana intyg, om skador, sjukdomar eller andra förhållanden som intyget skall avse bedöms kunna vara av betydelse vid utredning om brott

1. som kan antas föranleda annan påföljd än böter, eller

2. enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och brottet kunde antas ha föranlett annan påföljd än böter.

Om det finns särskilda skäl får dock rättsintyg som avses i första stycket även inhämtas från annan läkare med tillräcklig kompetens.

3 § Vid utfärdande av rättsintyg gäller bestämmelserna om jäv i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) även för läkare som utövar yrket enskilt.

4 § Läkareundersökning i syfte att utfärda ett rättsintyg som avser en målsägande får inte utföras utan hans eller hennes samtycke. Bestämmelser om kroppsbesiktning av den som är misstänkt för brott finns i 28 kap. rättegångsbalken.

5 § Ett rättsintyg får inte utfärdas utan den enskildes samtycke, om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Ett rättsintyg som avser *en målsägande* får utfärdas utan samtycke

1. vid misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år, eller

2. om uppgifter, för vilka gäller sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller tystnadsplikt enligt 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, har

lämnats ut till polismyndighet eller åklagarmyndighet efter samtycke från målsäganden.

Ett rättsintyg som avser *den som är misstänkt för brott* får utfärdas utan samtycke

1. i samband med kroppsbesiktning enligt 28 kap. rättegångsbalken, eller

2. om annan undersökning än kroppsbesiktning har ägt rum och det föreligger misstanke om sådant brott som avses i andra stycket 1.

6 § Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg eller den läkare som avser att utfärda ett rättsintyg skall ge den som intyget skall avse information om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar samtycke enligt 4 och 5 §§ krävs.

Utlämnande av uppgifter

7 § Från en verksamhet där sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller där personalen omfattas av tystnadsplikt enligt 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall det till Rättsmedicinalverket utan hinder av sekretessen eller tystnadsplikten lämnas ut sådana uppgifter som behövs för att utfärda ett rättsintyg om

1. det begärs av Rättsmedicinalverket, och

2. uppgifterna angår misstanke om sådant brott som avses i 5 § andra stycket 1.

Bestämmelser om utlämnande av uppgifter till polismyndighet och åklagarmyndighet i vissa fall finns i 14 kap. 2 § sekretesslagen.

Underlag för undersökning och utfärdande av rättsintyg

8 § Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg skall tillhandahålla den som skall utföra undersökningen eller utfärda rättsintyget det underlag som behövs för åtgärden.

Utfärdande och expediering

9 § Ett rättsintyg skall så snart som möjligt utfärdas och expedieras till den myndighet som har beslutat att inhämta intyget.

Om rättsintyget har utfärdats av sådan läkare som enligt avtal med Rättsmedicinalverket har åtagit sig att utfärda intyg, skall en kopia av intyget sändas till Rättsmedicinalverket i samband med expedieringen.

Avgifter och ersättning

10 § Rättsmedicinalverket skall ta ut en avgift av den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg, om detta har utfärdats av sådan läkare som avses i 2 § första stycket.

11 § Rättsmedicinalverket beslutar om ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg i anledning av uppdraget till de läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda rättsintyg.

12 § Landsting får ta ut en avgift av den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg, om detta har utfärdats i tjänsten av läkare inom den offentligt bedrivna vården.

Verkställighetsföreskrifter

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om informationsskyldigheten enligt 6 § samt föreskrifter om verkställigheten i övrigt av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

Chefen för Justitiedepartementet beslutade den 10 januari 2002 att uppdra åt överdirektören i Rättsmedicinalverket att biträda Justitiedepartementet med en översyn av ordningen för utfärdande av rättsintyg. Rättsmedicinalverket hade tidigare i en skrivelse till Justitiedepartementet påpekat att det förelåg brister med avseende på kvaliteten av de rättsintyg som utfärdas i dag (dnr Ju2000/5848/KRIM).

Uppdraget redovisades i departementspromemorian Ny ordning för utfärdande av rättsintyg (Ds 2003:3). En sammanfattning av promemorian samt dess författningsförslag finns i *bilagorna 1 och 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2003/1394/Å).

Därutöver har ett utkast till lagrådsremiss remissbehandlats. Remissinstanserna ombads att i första hand lämna synpunkter på förslagen och bedömningarna i avsnitt 6.5–6.9 samt 6.13. Lagförslaget i utkastet till lagrådsremiss finns i *bilaga 4*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5*. Utkastet och de remissyttrandena som inkommit finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2003/1394/Å). Denna proposition bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 28 oktober 2004 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 6*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 7*. Lagrådet har i allt väsentligt godtagit förslagen, men har haft synpunkter på förslaget om informationsskyldighet. Regeringen har justerat lagförslagen efter Lagrådets synpunkter. Därutöver har vissa redaktionella ändringar gjorts. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 6.2, 6.4 och 6.8 samt i författningskommentaren.

4 Nuvarande förhållanden

4.1 Inledning

Vid utredningar av brott kan det ofta vara av stor betydelse att fastställa skador på målsägande eller misstänkt gärningsman. Ofta tar polisen initiativ till att en läkarundersökning sker och att ett intyg över skadorna på målsägande eller misstänkt gärningsman utfärdas. Sådana intyg brukar benämnas rättsintyg.

4.2 Rättsintygets funktion

Rättsintygen och de läkarundersökningar som föregår dem fyller en viktig funktion när det gäller att upptäcka, utreda och lagföra brott men också för att kunna utesluta att brott har blivit begångna. Genom läkares

undersökningar och rättsintyg kan polis och åklagare få kunskap om de medicinska fynden talar för eller emot ett påstått händelseförlopp. Resurskrävande förundersökningar kan i vissa fall läggas ned i ett förhållandevis tidigt skede då det efter en rättsmedicinsk undersökning står klart att skadorna är självförvållade. I andra fall ligger rättsintyget delvis till grund för åklagarens beslut om att väcka åtal. I rätten fyller rättsintyget en viktig funktion som bevismedel. Med stöd av rättsintyget kan rätten få t.ex. frågan om omfattningen av och orsaken till en skada hos målsäganden belyst. Rättsintyget kan således utgöra en del av grunden för en fällande dom i ett brottmål men det kan också leda till en friande dom. Även vid rättens bedömning av brottsrubriceringen och skadeståndsfrågan kan rättsintyget ha betydelse.

4.3 Närmare om rättsintyg

Med rättsintyg brukar avses ett av läkare avgivet skriftligt utlåtande rörande en levande person. Det är dock inte definierat i någon lag eller förordning vad som avses med rättsintyg. I Socialstyrelsens allmänna råd (Rättsintyg vid utredning av vålds- och sexualbrott, SOSFS 1997:5) definieras rättsintyg som *ett utlåtande av en läkare som grundar sig antingen på läkarens egen eller annan läkares undersökning av en misstänkt eller ett brottsoffer (målsäganden) eller på uppgifter i en patientjournal angående en misstänkt eller ett brottsoffer och som är avsett att användas som bevis i brottutredning eller i rättegång.*

I sammanhanget bör också nämnas att det blivit allt vanligare att polisen endast begär in kopior av patientjournaler utan ytterligare bedömningar eller kommentarer från läkarens sida. Journalkopior betraktas dock inte som rättsintyg även om de kan ligga till grund för sådana intyg.

4.4 Läkareundersökning och utfärdande av rättsintyg

Ett rättsintyg grundar sig normalt på en läkarundersökning av målsäganden eller den misstänkte gärningsmannen. I vissa fall kan det dock hända att den som skadats har uppsökt sjukvården på egen hand för behandling och att ett rättsintyg avseende skadan aktualiseras först i ett senare skede. Ett rättsintyg kan i en sådan situation grunda sig på den dokumentation som finns från besöket, exempelvis patientjournaler och fotografier. Det förekommer att rättsintyget i sådana situationer inte utfärdas av den som har utfört läkarundersökningen utan av en annan läkare, exempelvis en rättsläkare anställd vid Rättsmedicinalverket.

Undersökningar och utfärdanden av rättsintyg utförs dels av rättsläkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket, dels av läkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården, dels av läkare som är verksamma inom den enskilda hälso- och sjukvården. Rättsläkarna inom Rättsmedicinalverket har specialistkompetens i rättsmedicin medan det inte finns något särskilt krav på kompetens i rättsmedicin för de läkare som i övrigt utfärdar rättsintyg. Ansvaret för verksamheten med utfärdande av rättsintyg är således uppdelat på olika aktörer. Någon

4.5 Skyldighet att utfärda intyg m.m.

Enligt 2 kap. 3 § förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område är läkare och tandläkare som är verksamma inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården skyldiga att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl däremot, utföra undersökningar och ge utlåtande över dessa på begäran av länsstyrelse, domstol, åklagarmyndighet eller polismyndighet.

Rättsmedicinalverket skall enligt 2 § förordningen (1996:613) med instruktion för Rättsmedicinalverket särskilt svara för bl.a. rättsmedicinska obduktioner och andra rättsmedicinska undersökningar samt rättsmedicinsk medverkan i övrigt på begäran av domstol, länsstyrelse, allmän åklagare eller polismyndighet. Det ligger således inom ramen för en inom Rättsmedicinalverket anställd rättsläkares arbetsuppgifter att utföra undersökningar och utfärda rättsintyg.

Skyldigheten för läkare anställda inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården att utföra undersökningar och att utfärda rättsintyg är begränsad till att gälla när vissa myndigheter begär det. Någon skyldighet att på begäran av en enskild person utföra undersökningar och utfärda rättsintyg finns inte. Det finns inte heller någon skyldighet för privat verksamma läkare att utföra undersökningar och utfärda rättsintyg.

4.6 Utformning av rättsintyg

Av Socialstyrelsens allmänna råd (Rättsintyg vid utredning av vålds- och sexualbrott, SOSFS 1997:5) framgår att ett rättsintyg alltid bör innehålla vissa administrativa uppgifter, en beskrivning av undersökningen samt ett utlåtande.

De *administrativa uppgifterna* syftar på den undersöktes identitet, vem som utfört undersökningen, tid och plats för undersökningen, vem som har begärt undersökningen m.m.

Beskrivningen av undersökningen innefattar uppgifter om vilka uppgifter läkaren har tillgång till när intyget utfärdas (t.ex. polisanmälan och vittnesberättelser), sjukvårdande insatser, en skadebeskrivning samt uppgifter om provtagning.

Rättsintyget avslutas med en sammanfattande bedömning i ett *utlåtande*. Skadorna och undersökningsfynden skall här sättas i relation till vad som framkommit vid förundersökningen och vad den undersökte har uppgett. Skadornas ålder skall bedömas och sättas i relation till uppgiven tidpunkt för uppkomst. Om det i materialet finns flera versioner av händelseförloppet vid skadans uppkomst bör skadorna och fynden relateras till alla versioner av händelseförloppet. I intyget bör anges om skadorna och fynden stämmer överens med det påstådda händelseförloppet. Läkaren bör vidare ange om skadorna kan eller inte kan ha uppkommit på ett visst sätt – t.ex. med ett visst föremål eller

vapen – och om de kan eller inte kan ha tillfogats av annan person respektive ha varit självförvållade. I utlåtandet skall vidare göras en bedömning av risken för bestående men och om det förelegat medicinskt livshotande skador eller tillstånd. Avslutningsvis framhålls i de allmänna råden att det är viktigt att läkaren inte ger sig in på egna juridiska bedömningar i utlåtandet.

4.7 Antal rättsintyg och kostnader

Det är i allmänhet polismyndigheterna som beslutar om att rättsintyg skall inhämtas. I promemorian uppskattas, bl.a. på grundval av enkätsvar från landets polismyndigheter, att antalet utfärdade rättsintyg är ca 9 000 per år. Av dessa svarar Rättsmedicinalverket för ca 2 000, varav ungefär hälften grundar sig på en undersökning medan de övriga utgörs av yttranden över patientjournal eller annan dokumentation. Resterande rättsintyg utfärdas av läkare inom den offentligt och den enskilt bedrivna hälso- och sjukvården.

De rättsintyg som utfärdas av rättsläkare inom Rättsmedicinalverket är kostnadsfria för beställaren och finansieras genom verkets anslag. Verkets kostnad för ett rättsintyg grundad på en undersökning uppgår i genomsnitt till ca 3 000 kr, medan kostnaden för rättsintyg som utgörs av yttrande över patientjournal eller annan dokumentation uppgår till ungefär hälften. Den totala kostnaden för verksamheten med rättsintyg inom verket uppskattas i promemorian till fyra – fem miljoner kronor per år.

För rättsintyg som andra läkare utfärdar får polismyndigheterna normalt sett betala en avgift. Polismyndigheternas totala kostnad för rättsintyg år 2001 uppgick enligt promemorian till ca 8,7 miljoner kronor, varav ungefär hälften betalades till enskilda läkare eller deras bolag och hälften till landstingen. Den genomsnittliga kostnaden för ett sådant rättsintyg uppgick till 1 236 kr. Emellertid var de rättsintyg som utfärdades av de enskilda läkarna betydligt dyrare (2 070 kr) än de som utfärdades inom landstingen (870 kr).

4.8 Brister i rättsintygen

Inom ramen för översynen av ordningen för utfärdande av rättsintyg gjordes dels en inventering av tidigare studier om rättsintygens kvalitet, dels en undersökning om synen på rättsintygens kvalitet bland representanter för rättsväsendet. I promemorian konstateras att kvaliteten på de rättsintyg som utfärdas inom hälso- och sjukvården inte alltid motsvarar de krav som bör ställas på sådana intyg. Kritiken mot rättsintygen är enligt promemorian av olika slag.

Exempel på brister i intygen som närmast kan benämnas som sakliga brister är att skadans utseende och lokalisering är bristfälligt beskrivna, slutsatser om tid och sätt för skadans uppkomst saknas eller är felaktiga samt förekomst av spekulativa påståenden. Vidare förekommer språkliga brister som t.ex. att medicinsk terminologi förekommer utan översättning

eller förklaring. Andra brister som har uppmärksammats är brist på enhetlig struktur, långa handläggningstider och höga kostnader.

Orsakerna till de redovisade kvalitetsbristerna var enligt de tillfrågade inom rättsväsendet främst hänförliga till att det är många olika läkare som deltar i verksamheten och att många av dessa läkare inte synes vara förtrogna med de förutsättningar som gäller inom rättsväsendet. Såväl domstolar som åklagare anförde att många läkare inte synes förstå rättsintygens användning och betydelse i rättsprocessen.

Från läkarhåll såg man på saken från en annan utgångspunkt. Att utföra undersökningar för att kunna utfärda rättsintyg sågs inte som någon primär arbetsuppgift. I en pressad arbetssituation står frågor som rör vård och behandling i fokus och de rättsliga aspekterna får stå tillbaka. Ökad tydlighet och klarare frågeställningar från beställarens sida efterlystes från läkarhåll.

4.9 Vissa insatser för att förbättra rättsintygens kvalitet

Som en följd av den kritik som riktats mot rättsintygen har på flera håll i landet nya arbetsmodeller som stöd för utfärdande av rättsintyg utvecklats. Utvecklingsarbetet och intresset för att finna nya arbetsmetoder är en naturlig följd av regeringens och myndigheternas satsningar och prioriteringar för att förbättra brottsoffrens situation och att förstärka insatserna mot våld i nära relationer.

Ett exempel på en insats för att förbättra rättsintygen är den försöksverksamhet som tidigare bedrevs vid Rättsmedicinalverkets rättsmedicinska avdelning i Linköping. Läkare på andra orter än Linköping kontrakterades i syfte att dessa skulle kunna svara för en stor del av polismyndigheternas behov av rättsintyg, särskilt avseende grövre brott, inom respektive område. De kontrakterade läkarna fick utbildning, stöd och ledning av rättsläkare vid den rättsmedicinska avdelningen. Utvärderingen av försöksverksamheten visade att målet att få en god standard på rättsintygen hade nåtts.

Vid flera av Rättsmedicinalverkets rättsmedicinska avdelningar har i samverkan med polisen byggts upp en organisation med öppna mottagningar som står till polisens förfogande för undersökningar av målsägande och misstänkta gärningsmän.

Ytterligare exempel på åtgärder för att förbättra rättsintygen är utbildningsinsatser i samverkan med Rättsmedicinalverkets rättsmedicinska avdelningar med deltagande av läkare, poliser och åklagare.

5 Reformbehovet

Regeringens bedömning: En ny ordning och en rättslig reglering för utfärdande av rättsintyg bör införas.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna är positiva till en ny ordning för utfärdande av rättsintyg och till en rättslig reglering därav.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Med undantag för följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot bedömningen i utkastet till lagrådsremiss.

MDA Assistance Sweden AB har anfört att det redan i dag finns ett regelverk för utfärdande av rättsintyg genom Socialstyrelsens allmänna råd.

Skälen för regeringens bedömning: När det gäller undersökningar och utfärdande av rättsintyg finns i dag inte något sammanhållet regelverk. I skilda författningar finns det enstaka bestämmelser, vilka är av relevans för verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Något heltäckande regelverk i lag eller förordning finns dock inte. Socialstyrelsen beslutade år 1997 om allmänna råd för rättsintyg vid utredning av vålds- och sexualbrott (SOSFS 1997:5). De allmänna råden beskriver relativt utförligt verksamheten med utfärdande av rättsintyg.

I promemorian har dock konstaterats att de allmänna råden inte har medfört att kvaliteten på rättsintygen ökat till önskvärd nivå. Remissinstanserna har instämt i att de brister som redovisas i promemorian utgör ett problem som det är angeläget att komma till rätta med.

Regeringen anser att det är av stor vikt att rättsväsendet har tillgång till bästa möjliga underlag för sina ställningstaganden. Mot bakgrund av de brister som har konstaterats anser regeringen att det är nödvändigt med en ordning som säkerställer en hög kvalitet på rättsintygen. De läkare som utfärdar rättsintyg måste därför ha en hög kompetens och tillräcklig erfarenhet för uppgiften. I detta ingår att kunna göra relevanta medicinska bedömningar av skador och deras uppkomst och att kunna dokumentera detta på ett för mottagaren lättförståeligt sätt. Utfärdaren måste vidare ha kunskap om och förståelse för rättsintygets funktion och betydelse i rättprocessen.

Detta innebär att de läkare som skall utfärda rättsintyg måste ha utbildning som motsvarar dessa krav. För att upprätthålla kunskaperna fordras återkommande fortbildning samt möjligheter att bygga upp erfarenhet av att bedöma skador och tecken på våld och sexuella övergrepp. Mot bakgrund av de problem som konstaterats behövs kvalitetssäkring av verksamheten med utfärdande av rättsintyg.

Rättsintyg utfärdas i dag dels av rättsläkare inom Rättsmedicinalverket, dels av läkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården, dels av privatpraktiserade läkare. Ansvar för verksamheten är således delat mellan flera olika aktörer. Någon myndighet som särskilt skall ansvara för och leda verksamheten med utfärdande av rättsintyg finns inte. Detta innebär att det inte heller finns någon myndighet som har ett sammanhållet och övergripande ansvar för frågor som utbildning, fortbildning och kvalitetssäkring. Den situation som råder i dag – utan en myndighet med ansvar för verksamheten och utan en sammanhållen rättslig reglering – är enligt regeringens mening inte tillfredsställande. Regeringen instämmer i promemorians bedömning att det är lämpligt att

införa en ordning som bl.a. innebär att en myndighet får ett särskilt ansvar för verksamheten och att verksamheten omgärdas av en rättslig reglering. Prop. 2004/05:64

6 En ny ordning för utfärdande av rättsintyg

6.1 Huvudmannaskap för utfärdande av rättsintyg

Regeringens bedömning: Rättsmedicinalverket bör få huvudansvaret för verksamheten med utfärdande av rättsintyg i anledning av brott.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna, däribland *Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Domstolsverket, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen, Riksrevisionsverket, Sveriges Advokatsamfund och Sveriges Läkarförbund* är positiva till förslaget.

Växjö tingsrätt ställer sig tveksam till förslaget. *Rikskvinnocentrum* avstyrker förslaget. *Sveriges Rättsmedicinärförbund och Svenska Läkaresällskapets sektion för rättsmedicin* tillstyrker förslaget, men menar att det mot bakgrund av bristen på rättsläkare knappast är möjligt för Rättsmedicinalverket att åta sig ett omfattande utbildningsuppdrag.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Med undantag för följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot bedömningen i utkastet till lagrådsremiss.

Rikskvinnocentrum har anfört att någon ny organisation inte behöver tillskapas för att åstadkomma en förbättrad kvalitet på rättsintygen. *Rikskvinnocentrum* anser att alla läkare bör ha kompetens att utfärda rättsintyg och att det i 10 § patientjournalagen (1985:562) bör införas en skyldighet för läkare att på begäran av rättsvårdande myndighet utfärda rättsintyg avseende egna medicinska undersökningar.

Skälen för regeringens bedömning: Rättsintyg utfärdas dels av rättsläkare inom Rättsmedicinalverket, dels av andra läkare antingen anställda inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården eller privatpraktiserande. Endast ca 20 procent av alla utfärdade rättsintyg utfärdas av rättsläkare, som har särskild kompetens och erfarenhet för uppgiften. Orsaken till de brister som har kunnat konstateras i fråga om de rättsintyg som utfärdas i dag är huvudsakligen hänförliga till att de läkare som utfärdar majoriteten av intygen saknar tillräcklig utbildning och erfarenhet för uppgiften. Det är alltså nödvändigt att åstadkomma en ordning där de läkare som utfärdar rättsintyg får särskild utbildning och där det finns möjligheter att bygga upp en erfarenhet av bedömning av skador.

Rikskvinnocentrum har menat att det inte behöver skapas någon ny organisation för verksamheten med utfärdande av rättsintyg och att det som krävs endast är förbättrad utbildning. Såsom tidigare har angivits finns det inte någon ansvarig myndighet för verksamheten med

utfärdande av rättsintyg. Inga landsomfattande insatser har heller vidtagits för att anordna utbildning och fortbildning, samt i övrigt utveckla verksamheten. Mot bakgrund av de brister som har konstaterats anser regeringen att det är angeläget att åstadkomma en ordning där det finns en myndighet som har ett sammanhållet ansvar för verksamheten med utfärdande av rättsintyg. På så sätt tydliggörs bl.a. ansvaret för att vidareutveckla verksamheten genom t.ex. utbildning, föreskrifter och allmänna råd.

Rättmedicinalverket är den myndighet som i promemorian har ansetts vara mest lämplig att anförtro ett sådant huvudmannansvar. I stort sett samtliga remissinstanser har delat denna uppfattning. En huvuduppgift för Rättmedicinalverket är att svara för rättsmedicinska undersökningar på begäran av rättsväsendets myndigheter. I dag svarar verket för ca 20 procent av de rättsintyg som utfärdas i landet. Ett huvudansvar för verksamhet med utfärdande av rättsintyg är alltså väl förenligt med de uppgifter Rättmedicinalverket redan i dag har. Inom verket finns vidare den specialistkompetens som erfordras i fråga om utfärdande av intyg. Mot denna bakgrund anser regeringen att Rättmedicinalverket är den myndighet som är mest lämpad att ha ett huvudansvar för verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Regeringen har för avsikt att genom ändring i förordningen (1996:613) med instruktion för Rättmedicinalverket ange att verket särskilt skall svara för sådan verksamhet.

En huvuduppgift för Rättmedicinalverket kommer att bli att vidareutveckla och kvalitetssäkra verksamheten bl.a. genom anordnande av utbildning och återkommande fortbildning av de läkare som skall utfärda rättsintyg. *Sveriges rättsmedicinarförbund* och *Svenska Läkaresällskapets sektion för rättsmedicin* har – med hänvisning till den besvärliga situationen med brist på rättsläkare inom den rättsmedicinska verksamheten – påtalat att Rättmedicinalverket knappast kan påta sig ett omfattande utbildningsuppdrag. Om utbildningen av de läkare som skall utfärda rättsintyg skall bedrivas i Rättmedicinalverkets egen regi eller av annan på uppdrag av verket, är enligt regeringens mening en fråga för Rättmedicinalverket att avgöra.

En annan viktig uppgift för Rättmedicinalverket blir att bedöma vilket stöd som i övrigt kan ges de rättsintygsskrivande läkarna och vilken utformning sådant stöd bör ha. Av promemorian framgår att det från flera håll efterlyses en mer formaliserad och enhetlig struktur på rättsintygen. Remissinstanserna har haft olika uppfattningar om det lämpliga i en ordning med helt enhetliga intyg, dvs. intyg som upprättats i ett formulär eller liknande. Detta blir en uppgift för Rättmedicinalverket att ta ställning till. I verkets ansvar kommer att ingå att avgöra hur de rättsintygsskrivande läkarna kan få stöd i sin uppgift genom allmänna råd. I det arbete som kommer att bedrivas under ledning av Rättmedicinalverket är det angeläget att företrädare för rättsväsendets övriga myndigheter deltar.

I promemorian diskuteras vidare en fortbildning där även de läkare som *inte* är knutna till Rättmedicinalverket bör delta. Även några remissinstanser har betonat att stöd till dessa läkare är angeläget. Inom ramen för Rättmedicinalverkets ordinarie verksamhet faller att svara för information inom sitt ansvarsområde till andra myndigheter (2 § 5

instruktionen för Rättsmedicinalverket). Ansvarsområdet kommer enligt de förslag som läggs fram här att omfatta även verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Rättsmedicinalverket har vidare möjlighet att inom sitt ansvarsområde mot ersättning utföra uppdrag om verksamheten i övrigt medger det (4 § nämnda instruktion).

6.2 Författningsteknisk lösning

Regeringens förslag: En ny lag om rättsintyg i anledning av brott införs. Den skall innehålla de grundläggande bestämmelserna för verksamheten med utfärdande av sådana rättsintyg.

Promemorians förslag: I promemorian har en lagreglering föreslagits i fråga om landstings rätt att ta ut avgift för rättsintyg i vissa fall. I övrigt har en reglering på förordningsnivå föreslagits för införandet av en ny ordning för utfärdande av rättsintyg.

Remissinstanserna: Endast *Socialstyrelsen* har kommenterat frågan om normgivningsnivån. Styrelsen har anfört att normgivningsnivån avviker från den reglering som finns för rättspsykiatriska undersökningar, vilken återfinns i lag.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Skälen för regeringens förslag: Den reglering som här föreslås i fråga om informationsskyldighet och utlämnande av uppgifter som omfattas av sekretess eller tystnadsplikt inom hälso- och sjukvården är av sådan art att den enligt regeringens bedömning bör regleras i lag. Möjligheterna till utlämnande av uppgifter om enskilda föreslås bli utvidgade till att omfatta utlämnande till läkare. I dag kan sådana uppgifter endast under vissa förutsättningar lämnas ut till de brottsutredande myndigheterna. Vidare föreslås en skyldighet för bl.a. personal inom den enskilda hälso- och sjukvården att i vissa fall lämna ut uppgifter som behövs för ett rättsintyg (se avsnitt 6.9) och att lämna målsägande och misstänkt gärningsman viss information (se avsnitt 6.8).

Det nya regelverket om utfärdande av rättsintyg kommer att beröra flera olika aktörer inom rättsväsendet och inom hälso- och sjukvården. Bestämmelserna skall tillämpas av personal såväl inom Rättsmedicinalverket och polis- och åklagarväsendet som av personal inom landstingen och inom den enskilda hälso- och sjukvården. Det är därför angeläget att skapa ett regelverk som är lätt tillgängligt och överskådligt för dem som har att tillämpa bestämmelserna. Enligt regeringens bedömning bör därför de grundläggande bestämmelserna om verksamheten med utfärdande av rättsintyg hållas samman. Regeringen föreslår därför att dessa bestämmelser samlas i en ny lag. *Lagrådet* har anfört att uttrycket rättsintyg närmast leder tanken till intyg av vad slag det vara må som kan komma till användning i rättsliga sammanhang. Med hänsyn härtill anser *Lagrådet* att det är lämpligt att den särskilda, mer begränsade innebörd som avses med rättsintyg i lagförslaget också kommer till uttryck i lagens rubrik, som därför bör få lydelsen *lag om*

rättsintyg i anledning av brott. Den nya lagen bör såsom Lagrådet Prop. 2004/05:64 föreslagit få rubriken lag om rättsintyg i anledning av brott. Lagen bör kompletteras med författningar på lägre nivå (se avsnitt 6.15).

6.3 Lagens tillämpningsområde

Regeringens förslag: Den nya lagen skall innehålla bestämmelser om sådana skriftliga medicinska utlåtanden av läkare som inhämtas av polismyndighet eller åklagarmyndighet i syfte att användas i en brottsutredning eller som bevis i en rättegång i anledning av brott (rättsintyg).

Vad som sägs i lagen om läkare skall även gälla för tandläkare.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget i denna del.

Gävle tingsrätt har anfört att uttrycket ”rättegång i anledning av brott” är oklar. *Huddinge tingsrätt* har anfört att uttrycket ”rättegång i anledning av brott” bör bytas ut mot ordet brottmål eftersom rättsintyg endast torde bli aktuellt i brottmål.

Rättsmedicinalverket har ifrågasatt om det är lämpligt att göra definitionen beroende av vilka som är beställare av ett rättsintyg.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Skälen för regeringens förslag: Såsom har konstaterats ovan i avsnitt 5 finns det behov av en rättslig reglering kring frågor om utfärdande av rättsintyg i anledning av brott. Det är dock inte definierat i lag eller förordning vad som avses med rättsintyg. Däremot finns det bestämmelser om rättsintyg i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1997:5, se avsnitt 4.3). Vad som här avses med rättsintyg är till att börja med ett intyg som utfärdas av läkare eller tandläkare. Huruvida läkaren eller tandläkaren är verksam inom den allmänna eller enskilda vården saknar betydelse.

Syftet med ett rättsintyg är att tillhandahålla rättsväsent kunskaper om medicinska förhållanden och konsekvenser av skador uppkomna genom brott eller misstänkt brott. Intygen syftar till att användas i utredning om brottet eller som bevis i rättegång. Med ledning av rättsintygen kan brott i vissa fall under förundersökningen uteslutas och i andra fall utgör intyget ett viktigt underlag inför beslutet att väcka åtal. Under rättegången i ett brottmål kan intyget ha betydelse som bevis om vilka skador som uppkommit genom brottet, hur de uppkommit och deras allvarlighetsgrad. Vidare kan intyget ha betydelse i fråga om skadestånd till målsäganden. Normalt sett handläggs frågan om ansvar för brott och frågan om skadestånd samtidigt inom ramen för brottmålsrättegången. Det förekommer dock också att skadeståndsfrågan handläggs separat i den för tvistemål stadgade ordningen. Uttrycket *rättegång i anledning av brott* i promemorian innefattar både brottmålsrättegång och sådan tvistemålsrättegång. *Huddinge tingsrätt* har menat att detta uttryck bör

ersättas med ordet brottmål, eftersom rättsintyg endast torde bli aktuella i brottmål. Det primära syftet med ett rättsintyg är enligt regeringens bedömning att använda intyget i förundersökning eller i brottmålsrättegång. Emellertid fyller ett rättsintyg även en viktig funktion i frågan om skadestånd till målsäganden, oavsett om detta handläggs inom ramen för brottmålet eller i den för tvistemål stadgade ordningen.

Det är parterna som har att sörja för bevisningen i ett mål. Normalt sett är det polismyndighet eller åklagarmyndighet som begär att ett rättsintyg skall utfärdas inom ramen för en förundersökning. I promemorian har föreslagits att även intyg som begärs av domstol skall omfattas av den nya lagen. Det torde dock vara ytterst sällsynt förekommande att en domstol inhämtar ett rättsintyg. I sammanhanget bör nämnas att det enligt 35 kap. 6 § rättegångsbalken finns möjligheter för rätten att självmant föranstalta om bevisning, om det finnes erforderligt. Exempelvis kan rätten inhämta yttrande av sakkunnig enligt 40 kap. rättegångsbalken. Domstolarna intar en särställning och bör enligt regeringens bedömning inte omfattas av den föreslagna regleringen om inhämtande av rättsintyg. De rättsintyg som avses här utfärdas således på begäran av polismyndighet och åklagarmyndighet. En läkare eller tandläkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården har skyldighet att utföra undersökningar och ge utlåtande över dessa bl.a. på begäran av polismyndighet och åklagarmyndighet (2 kap. 3 § förordningen [1998:1513] om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område). Vidare skall Rättsmedicinalverket särskilt svara för rättsmedicinska undersökningar och rättsmedicinsk medverkan i övrigt bl.a. på begäran av åklagare eller polismyndighet (2 § förordningen [1996:613] med instruktion för Rättsmedicinalverket). *Rättsmedicinalverket* har ifrågasatt om det är lämpligt att göra definitionen beroende av vilka som är beställare av intyget. Bakgrunden härtill är att Sveriges Advokatsamfund i en skrivelse till Justitiedepartementet har hemställt om att det skall införas en skyldighet för Rättsmedicinalverket att tillhandahålla yttranden i rättsmedicinska ärenden även på begäran av enskilda (dnr Ju2002/6579/Å). Denna fråga kommer att övervägas i annat sammanhang. Det finns därför inte här anledning att utgå från annat än vad som gäller i dag.

Sammanfattningsvis bör således ett rättsintyg i detta sammanhang anses vara ett skriftligt medicinskt utlåtande av läkare eller tandläkare vilket inhämtats av polismyndighet eller åklagarmyndighet i syfte att användas i en brottsutredning eller som bevis i en rättegång i anledning av brott. Den nya lagen skall innehålla bestämmelser om sådana rättsintyg.

Regeringens förslag: Rättsintyg skall inhämtas från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda sådana intyg, om skador, sjukdomar eller andra förhållanden som intyget skall avse bedöms kunna vara av betydelse vid utredning om brott

1. som kan antas föranleda annan påföljd än böter, eller
2. enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och brottet kunde antas ha föranlett annan påföljd än böter.

Om det finns särskilda skäl får dock sådant rättsintyg även inhämtas från annan läkare med tillräcklig kompetens.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna är positiva till förslaget.

Rikskvinnocentrum och MDA Assistance Sweden AB och Hovrätten över Skåne och Blekinge avstyrker förslaget.

Landstingsförbundet och Landstinget i Östergötland anser att Rättsmedicinalverket bör sluta avtal med landstingen i stället för de enskilda läkarna som är anställda inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården. *Sveriges Läkarförbund* anser att möjligheten att mot ersättning skriva rättsintyg på fritiden måste kvarstå. *Rättsmedicinalverket* anser att reformen bör inledas med en begränsning relaterad till ett högre straffvärde än det föreslagna.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Landstingsförbundet har vidhållit att avtal bör slutas med landstingen i stället för de enskilda läkarna som är anställda inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården.

Socialstyrelsen har anfört att det ur rättssäkerhetssynpunkt hade varit mer tilltalande om rättsintyg endast fick utfärdas av läkare i allmän tjänst.

MDA Assistance Sweden AB har avstyrkt att Rättsmedicinalverket skall få ensamrätt på utfärdande av rättsintyg.

Skälen för regeringens förslag: En starkt bidragande orsak till de brister som har uppmärksamrats när det gäller rättsintyg är att det antal rättsintyg som utfärdas av varje läkare är ytterst begränsat och att någon större erfarenhet av uppgiften inte finns hos flertalet läkare. Det är givetvis angeläget att de läkare som utfärdar rättsintyg har tillräcklig kompetens och erfarenhet av detta. Ett viktigt led för att säkerställa detta är att begränsa antalet läkare som utfärdar sådana intyg.

De läkare som är verksamma vid de rättsmedicinska avdelningarna inom Rättsmedicinalverket har särskild kompetens och erfarenhet av att bedöma skador och utfärda rättsintyg. Antalet verksamma läkare med särskild rättsmedicinsk kompetens är dock för litet för att klara av att utfärda alla de rättsintyg som årligen efterfrågas. I Sverige finns det

rättsmedicinska avdelningar på sex orter. En lösning där rättsintyg enbart skulle utfärdas vid de sex rättsmedicinska avdelningarna skulle innebära betydande svårigheter för undersökning och bedömning av skadade på andra orter. En ny ordning måste utformas på ett sätt som så långt möjligt är lika för alla invånare oavsett bostadsort.

I promemorian har föreslagits att läkare med intresse för verksamheten från olika delar av landet skall knytas till Rättsmedicinalverkets rättsmedicinska avdelningar och att dessa läkare skall svara för merparten av rättsintygen i sina respektive närområden. De kontrakterade läkarna skall enligt förslaget få utbildning och fortbildning genom Rättsmedicinalverkets försorg. I stort sett samtliga remissinstanser har varit positiva till den föreslagna ordningen. *Socialstyrelsen* har dock anfört att det ur rättssäkerhetssynpunkt vore mer tilltalande om rättsintyg endast fick utfärdas av läkare i allmän tjänst. Regeringen kan inte se några skäl till en sådan begränsning. Både läkare inom den offentligt bedrivna och den enskilda hälso- och sjukvården bör således kunna komma i fråga för ett sådant uppdrag. Enligt regeringens bedömning kan den föreslagna ordningen skapa förutsättningar för en högre kvalitet på de rättsintyg som utfärdas.

Fråga är dock om det är nödvändigt att alla rättsintyg utfärdas av den föreslagna kategorin särskilt kvalificerade läkare. Utgångspunkten måste enligt regeringens mening vara att samma krav på kompetens hos den utfärdande läkaren bör gälla oavsett hur allvarligt det misstänkta brottet är. Rättsintyg som utfärdas av läkare med sämre kompetens riskerar att innehålla brister som kan leda till materiellt felaktiga domar. Endast i de fall där det rör sig om förhållandevis lindriga skador som inte är problematiska att bedöma finns skäl att frånga krav på särskild kompetens. Rättsintyg vid brott med skador av enklaste beskaffenhet bör således kunna utfärdas av läkare som saknar *särskild* kompetens för uppgiften. I promemorian har föreslagits att de särskilt kvalificerade läkarna skall utfärda rättsintyg angående skador som uppkommit vid *brott som kan antas ge annan påföljd än böter*. Rättsmedicinalverket har, med hänvisning till bristen på rättsläkare och till svårigheterna att uppskatta hur stora resurser som den nya ordningen kommer att kräva, ansett att reformen bör inledas med en avgränsning till brott med högre straffvärde än den föreslagna för att sedan successivt utökas. Regeringen anser dock att den i promemorian föreslagna avgränsningen i fråga om brottets straffvärde är väl avvägd. Rättsintyg i samtliga ärenden förutom de allra enklaste kommer på så sätt att som regel utfärdas av särskilt kvalificerade läkare. Detta skapar förutsättningar att komma till rätta med de problem som har uppmärksammats. Av rättssäkerhetsskäl är det angeläget att en ny ordning för utfärdande av rättsintyg införs så snart som möjligt. Huvudregeln bör således vara att rättsintyg inhämtas från rättsläkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller annan läkare som har kontrakterats av verket utom i ärenden av allra enklaste beskaffenhet. Bedömningen av när rättsintyg skall utfärdas av de särskilt kvalificerade läkarna torde inte föranleda några större problem men det kan finnas anledning att utfärda allmänna råd för tillämpningen av bestämmelsen.

I vissa situationer skall en utredning om ett brott företas även om det inte kan bli aktuellt att ådöma någon påföljd. Så kan vara fallet om någon

misstänks för att före 15 års ålder begått ett brott. Enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare skall utredning rörande brottet inledas bl.a. om en utredning kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser avseende den unge. Det kan även i dessa fall vara av betydelse för utredningen och bedömningen av skadestånd att ett rättsintyg avseende en målsägande eller den misstänkte gärningsmannen utfärdas. Även i dessa situationer skall – även om det inte kan antas att påföljd kommer att ådömas – rättsintyg som huvudregel inhämtas från rättsläkare inom Rättsmedicinalverket eller de av verket kontrakterade läkarna, med undantag för fall av enklaste beskaffenhet.

Såsom *Lagrådet* har påpekat är det inte bara skador som ett rättsintyg kan avse. Det kan också vara relevant att i ett rättsintyg få ett utlåtande om sjukdomstillstånd och andra medicinska företeelser som kan vara en följd av eller annars ha samband med brott. Dessutom kan det ibland finnas behov av att inhämta rättsintyg om frånvaro av skador.

Behovet av rättsintyg varierar såväl i tid som i rum. Merparten av våldsbrotten begås under kvällar och helger och mer i storstäderna än i andra delar av landet. I vissa situationer krävs omedelbar undersökning t.ex. för spårsäkring. Vid vissa allvarligare skador måste behandlande åtgärder vidtas omedelbart. Rättsläkare och till Rättsmedicinalverket knutna läkare kan inte rimligen finnas till hands för bedömningar av sådana skador dygnet runt och överallt. Det kommer därför även i framtiden att vara nödvändigt att läkare t.ex. vid sjukhusens akutmottagningar genomför undersökningar av skadade och dokumenterar skador på ett sätt som medger att ett fullgott rättsintyg kan utfärdas. Om det finns särskilda skäl av det beskrivna slaget bör således rättsintyg få inhämtas även från annan läkare med tillräcklig kompetens. På grundval av en sådan undersökning och dokumentation avseende den är det också möjligt för rättsläkare och till Rättsmedicinalverket knutna läkare att i efterhand utfärda ett rättsintyg (se avsnitt 6.7). Både i dessa och i de ovan beskrivna situationerna med skador av enklare beskaffenhet skall således även andra läkare än de inom Rättsmedicinalverket och de till verket knutna läkarna kunna utfärda rättsintyg. Någon ensamrätt på all verksamhet med utfärdande av rättsintyg, som *MDA Assistance Sweden AB* har påpekat, är det således inte fråga om.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har påtalat att det kan föreligga en risk i att skapa specialister på området, då detta kan medföra att andra läkare då underlåter att skaffa sig kunskaper om sådant som skall skötas av specialister. Såsom framgått ovan kommer det alltjämt att finnas behov av att andra läkare också utfärdar rättsintyg. En viktig del i det huvudmannaansvar som läggs på Rättsmedicinalverket kommer därför att vara att även erbjuda utbildning till läkare som är verksamma t.ex. vid sjukhusens akutmottagningar (se avsnitt 6.1).

Enligt regeringens bedömning bör alltså huvudregeln vara att ett rättsintyg, om skador, sjukdomar eller andra förhållanden som intyget skall avse bedöms kunna vara av betydelse vid utredning om brott som kan antas föranleda annan påföljd än böter, inhämtas från rättsläkare inom Rättsmedicinalverket eller av annan läkare som enligt avtal åtagit sig att utfärda sådana rättsintyg. En sådan ordning innebär att de

rättsintyg som utfärdas kommer att hålla en högre kvalitet, med de fördelar detta ger för utredningen av brottet och bevisföringen. Det bör i sammanhanget framhållas att den nya ordningen givetvis inte inkräktar på friheten för parterna att åberopa den bevisning de finner lämplig. Mot bakgrund av att de rättsintyg som utfärdas kommer vara av en högre kvalitet och att de skall utfärdas utan dröjsmål (se avsnitt 6.11) kan dock den nya ordningen leda till att t.ex. användningen av kopior av journaler i stället för rättsintyg minskar till förmån för användningen av rättsintyg.

Bland annat *Landstingsförbundet* har påpekat att Rättsmedicinalverket bör sluta avtal med *landstingen* i stället för läkarna som är anställda inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården. Skälet härtill anges vara att möjligheterna att reglera frågan om utfärdandet av intyg skall ske inom ramen för landstingens verksamhet eller på den offentliganställda läkarens fritid annars skulle försvåras. Den ordning som föreslås här innebär att utfärdande av rättsintyg skall koncentreras till läkare med särskild kompetens. Uppdraget att utfärda rättsintyg bör således knytas till vissa läkare personligen vilka har ett särskilt intresse för uppgiften. Enligt regeringens bedömning bör det vara en fråga för den enskilde läkaren och landstinget att – i den mån uppdraget påverkar den offentligt anställdes ordinarie arbete – reglera vad som skall gälla parterna emellan. Det finns därför inte anledning att föreslå annat än att avtalen tecknas med dessa läkare och inte med landstingen. Mot bakgrund av att åtminstone läkarundersökning i syfte att utfärda ett rättsintyg förutsätts kunna ske under den kontrakterade läkarens ordinarie arbetstid, bör dock läkaren komma överens med landstinget om vad som skall gälla när läkaren fullgör sitt uppdrag för Rättsmedicinalverket. I sammanhanget bör också framhållas att uppdrag för Rättsmedicinalverket inte får innebära att den prioriteringsordning efter behov som gäller för hälso- och sjukvården bryts. Enligt 2 § andra stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) skall den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ges företräde.

Rättsmedicinalverket bör således teckna avtal med läkare som har intresse av verksamheten. En viktig utgångspunkt måste här vara att åstadkomma en god tillgänglighet till sådana särskilt kvalificerade läkare i hela landet. Vidare måste beaktas den omständigheten att vissa sjukhus – företrädesvis i storstadsregionerna – tar emot ett större antal personer som skadats vid brott än andra sjukhus i samma region. Ytterligare en aspekt för verket att beakta är huruvida och i vilken omfattning det i kretsen av kontrakterade läkare erfordras specialistläkare på olika områden, t.ex. gynekologer. De kontrakterade läkarna blir uppdragstagare till verket och verksamheten med utfärdandet av intygen får anses utgöra en del av Rättsmedicinalverkets verksamhet.

6.5 Jäv

Regeringens förslag: Vid utfärdande av rättsintyg gäller bestämmelserna om jäv i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) även för läkare som utövar yrket enskilt.

Promemorians förslag: Frågan om jäv behandlas inte i promemorian.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen* har anfört att en jävsbestämmelse som hänvisar till att reglerna i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) även gäller för läkare som utövar yrket enskilt bör intas i den föreslagna förordningen.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Med undantag från följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Kammarrätten i Göteborg har anfört att jävsbestämmelsen bör kompletteras med en hänvisning till 40 kap. 2 § rättegångsbalken.

Skälen för regeringens förslag: Ett rättsintyg kan ha avgörande betydelse vid förundersökningar och i rättegångar. Det är mot denna bakgrund av yttersta vikt att den utfärdande läkarens objektivitet och opartiskhet inte kan ifrågasättas. Det är således inte lämpligt att en läkare utfärdar ett rättsintyg om det finns någon omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans eller hennes opartiskhet.

I förvaltningslagen (1986:223) finns de grundläggande reglerna om jäv som gäller vid förvaltningsmyndigheternas handläggning av ärenden. Enligt 11 § nämnda lag är den som skall handlägga ett ärende jävig

- 1) om saken angår honom själv eller hans make, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom själv eller någon närstående,
- 2) om han eller någon närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång,
- 3) om ärendet har väckts hos myndigheten genom överklagande eller underställning av en annan myndighets beslut eller på grund av tillsyn över en annan myndighet och han tidigare hos den andra myndigheten har deltagit i den slutliga handläggningen av ett ärende som rör saken,
- 4) om han har fört talan som ombud eller mot ersättning biträtt någon i saken, eller
- 5) om det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i ärendet.

Från jäv bortses när frågan om opartiskhet uppenbarligen saknar betydelse. Enligt 12 § förvaltningslagen får den som är jävig inte handlägga ärendet. Han får dock vidta åtgärder som inte någon annan kan vidta utan olägligt uppskov. Den som känner till en omständighet som kan antas utgöra jäv mot honom, skall vidare självmant ge det till känna.

En läkare i allmän tjänst som utfärdar ett rättsintyg får anses tillhöra den personkrets som förvaltningslagens jävsbestämmelser är tillämpliga på. Även de läkare som har kontrakterats av Rättsmedicinalverket för utfärdande av rättsintyg får anses omfattas av bestämmelserna. Som uppdragstagare till Rättsmedicinalverket är de så knutna till verket att de får anses delta i dess verksamhet när de utfärdar rättsintyg. För läkare inom den enskilda hälso- och sjukvården finns det däremot inte någon motsvarande bestämmelse. Enligt den här föreslagna ordningen skall rättsintyg i vissa fall kunna inhämtas från en sådan läkare (2 § andra stycket). Såsom *Socialstyrelsen* har föreslagit bör därför i den nya lagen

om rättsintyg intas en bestämmelse som anger att förvaltningslagens jävsbestämmelser gäller även för läkare som utövar yrket enskilt.

För det fall domstol har förordnat en läkare som sakkunnig gäller bestämmelsen i 40 kap. 2 § rättegångsbalken. Enligt denna får den som till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande att hans tillförlitlighet därigenom anses förringad inte utses till sakkunnig (se vidare om sakkunniga avsnitt 6.13). Har ett sådant förordnande skett skall givetvis bestämmelserna i 40 kap. rättegångsbalken tillämpas. Det finns enligt regeringens mening inte anledning att hänvisa till dessa bestämmelser som *Kammarrätten i Göteborg* föreslagit.

6.6 Beslut om rättsintyg m.m.

Regeringens bedömning: Några särskilda bestämmelser i den nya lagen om rätten att besluta om att inhämta rättsintyg och skyldigheten att dokumentera ett sådant beslut behövs inte.

Förslaget om att polismyndigheten alltid skall svara för att en begäran om ett rättsintyg tillställs läkare eller tandläkare bör inte genomföras.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås en bestämmelse med innebörd att rätt att besluta om inhämtande av rättsintyg skall tillkomma undersökningsledare, åklagare eller domstol eller, vid fara i dröjsmål, polisman. Sådant beslut skall dokumenteras. Vidare föreslås att polismyndigheten skall svara för att en begäran om rättsintyg tillställs läkare eller tandläkare.

Remissinstanserna: *Helsingborgs tingsrätt* har ifrågasatt att domstol skall kunna besluta om att inhämta rättsintyg. Vidare har *Helsingborgs tingsrätt* och *Umeå tingsrätt* ifrågasatt att polismyndighet skall svara för att en begäran om ett rättsintyg tillställs läkaren. *Internationella åklagarkammaren i Malmö* har anfört att det bör övervägas om skyldigheten att dokumentera beslut om att inhämta rättsintyg i stället borde tas in i förundersökningskungörelsen (1947:948).

Riksåklagaren har avstyrkt den föreslagna bestämmelsen.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot bedömningen i utkastet till lagrådsremiss.

Skälen för regeringens bedömning

Rätten att besluta om att inhämta ett rättsintyg m.m.

Under en förundersökning beträffande ett våldsbrott eller ett sexualbrott finns det ofta anledning att inhämta ett rättsintyg. Enligt 23 kap. 14 § rättegångsbalken får *undersökningsledaren* under förundersökningen anlita en sakkunnig för frågor vilkas bedömande kräver särskild fackkunskap. Undersökningsledare är antingen polismyndighet eller åklagare (23 kap. 3 § rättegångsbalken). Polismyndighet och åklagare

som är undersökningsledare har således enligt gällande bestämmelser möjligheter att besluta om att inhämta ett rättsintyg.

Enligt promemorian beslutar även *polisman* att inhämta rättsintyg i brådskande situationer, t.ex. i samband med att polisen transporterar ett brottsoffer till en akutmottagning. Polisman som har behörighet att inleda förundersökning kan givetvis i egenskap av förundersökningsledare besluta om att rättsintyg skall inhämtas i enlighet med 23 kap. 14 § rättegångsbalken. Det förutsätter dock att det är fråga om en förundersökning som får ledas av polismyndigheten. Polisman som inte har behörighet att för polismyndighetens räkning inleda förundersökning skall verkställa förundersökningsåtgärder under ledning av undersökningsledaren. Det är undersökningsledaren som har ansvaret för förundersökningen och denne skall ge dem som utför brottsutredningsarbetet behövliga direktiv för detta.

I 23 kap. 3 § sista stycket rättegångsbalken finns bestämmelser som ger stöd för polisman att i vissa situationer företa utredningsåtgärder utan behörig undersökningsledares ledning, s.k. primärutredning. Primärutredning innebär att polisman innan förundersökning har hunnit inledas får hålla förhör och vidta andra utredningsåtgärder som är av betydelse för utredningen. Polismannen handlar på eget ansvar vid tillämpning av bestämmelserna. Han skall alltså själv bedöma om förutsättningar föreligger för ett senare inledande av förundersökning, vilket är en grundförutsättning för bedrivande av primärutredning. Det rör sig om ett helt kortvarigt skede – ”det absoluta inledningsskedet” – under vilket polismannen arbetar utan behörig undersökningsledare (Fitger, Rättegångsbalken, 23:20 f.).

En fråga som kan uppkomma i detta sammanhang är om ett beslut om inhämtande av rättsintyg kan anses vara en sådan åtgärd som faller inom ramen för en primärutredning och som således kan företas av en polisman. De utredningsåtgärder som främst kommer i fråga vid en primärutredning är brottsplatsundersökning och sådana förhör med parter och vittnen som kan ske i nära anslutning till att brottet har begåtts. I vissa situationer, t.ex. vid sexualbrott, är det angeläget att läkarundersökning av målsäganden sker snarast bl.a. för att spår skall kunna säkras. Polisman bör i en sådan situation efterhöra hur målsäganden ställer sig till en undersökning och vara behjälplig med att se till att sådan kan äga rum. Oavsett om en polisman skjutsar ett brottsoffer till en akutmottagning eller om brottsoffret transporteras dit i ambulans eller på annat sätt kommer en viss tidsrymd med nödvändighet att förflyta innan läkarundersökningen kan påbörjas och slutföras. Med tanke på dagens snabba och enkla kommunikationsmöjligheter finns det tillfälle för polismannen att under det tidsskedet kontakta en befattningshavare som är behörig att inleda förundersökning. Via ett telefonsamtal kan polismannen redogöra för situationen och behovet av ett rättsintyg och därvid omedelbart muntligen få besked om undersökningsledarens beslut om inhämtande av ett rättsintyg. Det beskrivna förfarandet kan mot denna bakgrund inte anses vara en sådan utredningsåtgärd som avses i 23 kap. 3 § sista stycket rättegångsbalken. Det är således endast under en förundersökning som beslut om inhämtande av rättsintyg kan fattas. Enligt regeringens bedömning finns det inte behov av någon annan ordning.

Normalt sett ankommer det på parterna i ett mål att sörja för bevisningen. Emellertid finns det också möjlighet för rätten att självmant föranstalta om bevisning om det finnes erforderligt (35 kap. 6 § rättegångsbalken). Även *domstol* har således möjlighet att t.ex. inhämta yttrande från sakkunnig (40 kap. rättegångsbalken). Det torde dock inte vara vanligt att domstol inhämtar rättsintyg och som ovan har angivits omfattas den här föreslagna regleringen om rättsintyg inte sådana utlåtanden som inhämtas av domstol (se avsnitt 6.3).

Det finns således redan i dag bestämmelser som reglerar frågan om rätten att besluta om att inhämta ett rättsintyg. Mot bakgrund av vad som redovisats ovan föreligger enligt regeringens mening inte något behov av att utvidga möjligheterna att fatta ett sådant beslut. Några särskilda regler i den nya lagen om rätten att besluta om att inhämta ett rättsintyg behövs således inte.

Avslutningsvis förtjänar att uppmärksammas att rätten att få ett yttrande från en myndighet eller tjänsteman förutsätter att vederbörande är skyldig att tillhandagå med sakkunnigt yttrande. Sådan skyldighet stadgas t.ex. i förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (2 kap. 3 §) för läkare och tandläkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården. Dessa är skyldiga att *utföra undersökningar och ge utlåtande över dessa* på begäran av bl.a. åklagarmyndighet eller polismyndighet. Sådan läkare är vidare skyldig att på begäran av polisman *utföra undersökning* som innebär kroppsbesiktning av någon som är misstänkt för brott för vilket frihetsstraff kan följa.

Dokumentationsskyldighet m.m.

I promemorian har föreslagits en bestämmelse om dokumentationsskyldighet. Innebörden är att beslut om att inhämta rättsintyg skall dokumenteras. *Internationella åklagarkammaren i Malmö* har ansett att det bör övervägas om inte dokumentationsskyldigheten i stället bör återfinnas i förundersökningskungörelsen (1947:948) (FuK).

I rättegångsbalken och i FuK finns bestämmelser om protokoll och anteckningar vid förundersökning. Exempelvis skall över åtgärd som kroppsbesiktning föras protokoll, vari skall anges ändamålet med förrättningen och vad som därvid förekommit (28 kap. 13 § jämfört med 9 § rättegångsbalken). Enligt 20 § FuK skall i förundersökningsprotokoll antecknas bl.a. tid och plats för företagande av åtgärder vid förundersökningen, sakkunnigyttanden och övrigt som anses vara av betydelse att anteckna i protokollet. Med hänsyn till de angivna bestämmelserna finns det enligt regeringens bedömning inte skäl att i den nya lagen införa en särskild bestämmelse om dokumentation av beslut om att inhämta rättsintyg. Däremot kan det finnas anledning för berörda myndigheter att meddela allmänna råd om hur dokumentationsskyldigheten mer i detalj bör fullgöras.

Vidare har i promemorian föreslagits en bestämmelse med innebörd att det skall ankomma på polismyndighet att svara för att en begäran om ett rättsintyg tillställs läkare eller tandläkare. Förslaget har ifrågasatts av bl.a. *Helsingborgs tingsrätt* som har anfört att det vore mest naturligt att

den som har beslutat om inhämtande av ett rättsintyg också ansvarar för att beslutet tillställs intygsskrivande läkare.

Om polismyndighet eller åklagare har beslutat att inhämta ett rättsintyg är det närmast en självklarhet att den beslutande myndigheten också skickar beslutet till den intygsskrivande läkaren. Regeringen anser därför att det inte är nödvändigt med en särskild bestämmelse om detta. När åklagare är förundersökningsledare kan denne emellertid vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndighet eller uppdra åt polisman att vidta en viss åtgärd (23 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken).

6.7 Underlag för ett rättsintyg

Regeringens bedömning: Några särskilda bestämmelser om underlag för ett rättsintyg behövs inte i den nya lagen.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås en bestämmelse med innebörd att rättsintyg som huvudregel skall grundas på en för ändamålet särskilt avpassad undersökning. Om detta inte är möjligt får rättsintyg utgöras av ett yttrande över patientjournal eller annan dokumentation.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har kommenterat förslaget i denna del.

Rikspolisstyrelsen har anfört att en förutsättning för att rättsintyg skall bli av god kvalitet är att den läkare som utfärdar intyget också har undersökt patienten. *Brottsoffermyndigheten* har anfört att det är oroväckande att det blivit allt vanligare att polisen i stället för rättsintyg i stället begär in kopior av medicinska journaler. Myndigheten har vidare anfört att grunddokumentationen av en skada borde bli utförligare och bättre för att kunna tjäna som underlag för ett senare utfärdande av ett rättsintyg. Även *Åklagarmyndigheten i Linköping* har betonat vikten av utförlig dokumentation t.ex. inom akutsjukvården.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Med undantag för följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot bedömningen i utkastet till lagrådsremiss.

Socialstyrelsen har anfört att det finns skäl att ytterligare överväga om det av medicinska eller andra skäl finns behov av att läkaren utför en personlig undersökning även i de fall utlåtandet ytterst grundas på journaldokumentation eller annan dokumentation.

Skälen för regeringens bedömning: De rättsintyg som grundas på en just för detta ändamål företagen läkarundersökning har också de bästa förutsättningarna att hålla en hög kvalitet. I många fall måste dock rättsintyg utfärdas utan att en sådan undersökning genomförts. Det kan t.ex. gälla då den skadade besökt hälso- och sjukvården för att få skador omsedda och behandlade och då behov av rättsintyg aktualiseras först en tid därefter. Den utfärdande läkaren är då hänvisad till att göra sina bedömningar utifrån journaler och annan dokumentation.

I promemorian har föreslagits en bestämmelse om att rättsintyg om möjligt skall grundas på en för ändamålet särskilt avpassad

undersökning. Om detta inte är möjligt får rättsintyget utgöras av ett yttrande över en patientjournal eller annan dokumentation.

Enligt regeringens bedömning fyller en sådan bestämmelse dock inte någon egentlig funktion. I praktiken torde det normalt sett inte gå att styra över vilket underlag som kommer att finnas i det aktuella fallet. I de fall ett beslut om att inhämta ett rättsintyg fattas i anslutning till att en skada har inträffat kommer en läkarundersökning för detta ändamål, utöver eventuellt behandlande syfte, att äga rum. Rättsintyget kommer då att grundas på denna undersökning. I vissa situationer kanske dock belastningen på en sjukvårdsinrättning gör att endast undersökning för vårdande ändamål hinner företas. Detta kan t.ex. vara fallet om någon besöker en akutmottagning nattetid. Om skadorna inte är av sådan karaktär att de måste undersökas genast eller spår säkras kan då en läkarundersökning i syfte att utfärda ett rättsintyg ske dagen därpå. Rättsintyget kan då grundas på denna senare undersökning. Om det däremot är så att tid har förflutit från skadetillfället kommer ett rättsintyg i regel att få utfärdas på grundval av den dokumentation som finns från tidigare läkarundersökning. *Socialstyrelsen* har anfört att det bör övervägas ytterligare om det av medicinska eller andra skäl finns behov av att läkaren utför en personlig undersökning även i dessa fall. Något hinder att företa en sådan ny läkarundersökning om detta bedöms nödvändigt finns givetvis inte. Av det ovan anförda följer att underlaget för ett rättsintyg kommer att vara givet utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet. En bestämmelse om underlaget för ett rättsintyg bör därför inte införas.

Regeringens förslag: Läkarundersökning i syfte att utfärda ett rättsintyg som avser en målsägande får inte utföras utan hans eller hennes samtycke.

Ett rättsintyg får som huvudregel inte utfärdas utan den enskildes samtycke.

Ett rättsintyg som avser en *målsägande* får dock utfärdas utan samtycke

1. vid misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år, eller

2. om uppgifter, för vilka gäller sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller tystnadsplikt enligt 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, har lämnats ut efter samtycke från målsäganden.

Ett rättsintyg som avser *den som är misstänkt för brott* får utfärdas utan samtycke

1. i samband med kroppsbesiktning enligt 28 kap. rättegångsbalken, eller

2. om annan undersökning än kroppsbesiktning ägt rum och det föreligger misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år.

Den myndighet som beslutat att inhämta ett rättsintyg eller den läkare som avser att utfärda ett rättsintyg skall ge den som intyget skall avse information om vad ett rättsintyg är samt under vilka förutsättningar samtycke för undersökning och utfärdande av ett rättsintyg krävs.

Regeringens bedömning: Några särskilda bestämmelser i den nya lagen angående dokumentation av att information har lämnats till målsäganden och om att samtycke inhämtats behövs inte.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att det för läkarundersökning *och* för utfärdande av rättsintyg avseende en målsägande *alltid* skall krävas samtycke.

Vidare föreslås i promemorian att målsäganden skall få information om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar medverkan kräver samtycke. I promemorian föreslås vidare att den som begär ett rättsintyg skall svara för att målsäganden får sådan information samt att dokumentation av att detta och att samtycke har inhämtats sker.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, *Helsingborgs tingsrätt, Åklagarmyndigheten i Göteborg, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen*, har ansett att frågan om samtycke bör övervägas närmare, särskilt i fråga om vad som skall gälla då målsäganden är ur stånd att lämna samtycke. Rättsmedicinalverket har vidare efterlyst en reglering av vad som skall gälla om samtycke återkallas. *Riksåklagaren* menar att en bestämmelse om krav på målsägandens samtycke till undersökning inte behövs utan att grundlagsskyddet i 2 kap. 6 § regeringsformen är tillräckligt. I fråga om

samtycke för att utfärda ett rättsintyg har Riksåklagaren samt *Första och tredje åklagarkammaren i Malmö* påpekat att denna bestämmelse står i konflikt med bestämmelserna i 14 kap. 2 § fjärde och femte styckena sekretesslagen (1980:100).

Rikspolisstyrelsen har anfört att samtycke bör inhämtas av den utredare som har hand om ärendet och att det även bör vara denne som svarar för dokumentation av att information har lämnats och att samtycke har inhämtats. Tredje åklagarkammaren i Malmö har menat att kraven på dokumentation av att information har lämnats och att samtycke har inhämtats framstår som byråkratiska.

Förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget och bedömningen i utkastet till lagrådsremiss.

Socialstyrelsen har anfört att även den som är misstänkt för brott bör få motsvarande information som målsäganden. Vidare bör informationen alltid ges av den som beslutar om undersökningen. Socialstyrelsen har anfört att det är viktigt att dokumentation av att information har lämnats och att samtycke inhämtats sker.

Brottsoffermyndigheten har framhållit att det är angeläget att informationen till målsäganden utformas och lämnas på ett sätt som ger målsäganden möjlighet att inse den betydelse ett rättsintyg har.

Skälen för regeringens bedömning och förslag

Undersökning

Enligt regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp (2 kap. 6 §). Begreppet kroppsligt ingrepp avser främst våld mot människokroppen. Dessutom hänförs hit läkarundersökningar, smärre ingrepp som blodprovstagning samt liknande åtgärder som brukar betecknas med ordet kroppsbesiktning (prop. 1975/76:209 s. 147). En undersökning av läkare för utfärdande av ett rättsintyg är således ett sådant kroppsligt ingrepp som avses i regeringsformen. Inskränkning i skyddet mot påtvingat kroppsligt ingrepp får enligt 2 kap. 12 § regeringsformen under vissa förutsättningar ske genom lag.

I fråga om *den som skäligen kan misstänkas för brott* har i rättegångsbalken sådan inskränkning gjorts. Således stadgas i 28 kap. 12 § jämfört med 11 § rättegångsbalken att den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa får kroppsbesiktigas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av sådana prov. Kroppsbesiktning av en misstänkt är en tvångsåtgärd som kan beslutas av undersökningsledare, åklagare och domstol eller vid fara i dröjsmål av polisman (28 kap. 13 § jämfört med 4 § rättegångsbalken). En kroppsbesiktning av en misstänkt gärningsman får således ske oberoende av den misstänktes samtycke. I den nya lagen om rättsintyg

intas en hänvisning till rättegångsbalkens bestämmelser om kroppsbesiktning av den som är skäligen misstänkt för brott (4 §).

När det gäller en *målsägande* har det inte gjorts några inskränkningar i det skydd mot påtvingat kroppsligt ingrepp som regeringsformen ger. För att en målsägande skall kunna läkarundersökas för utfärdande av ett rättsintyg krävs således att samtycke föreligger. *Riksåklagaren* har, med hänvisning till bestämmelsen i regeringsformen, menat att en bestämmelse med denna innebörd inte behövs i den nya lagen. Bestämmelsen i 2 kap. 6 § regeringsformen gäller dock endast i förhållande till det allmänna. Enligt den ordning som föreslås här skall även läkare inom den enskilda hälso- och sjukvården kunna utfärda rättsintyg (se 2 § andra stycket). Mot bakgrund av detta och för att åstadkomma en tydlig reglering av vad som gäller i fråga om undersökningar som här avses anser regeringen att en bestämmelse om vad som gäller i fråga om målsägandens samtycke till undersökning är motiverad.

Utfärdande av rättsintyg

En fråga som man kan ställa sig i detta sammanhang är om det, utöver samtycke för en undersökning, också bör krävas samtycke för själva *utfärdandet* av ett rättsintyg. Ett argument mot att kräva samtycke skulle kunna vara att det är opraktiskt att i alla situationer uppställa ett sådant krav. Vidare skulle man kunna argumentera för att ett samtycke till undersökning också i många fall borde inkludera samtycke till att ett intyg utfärdas. Den situationen kan emellertid tänkas att en skadad person uppsöker läkare för omplåstring av skador och att ett rättsintyg aktualiseras först senare. När personen sökte vård kanske det inte fanns en tanke på att ett intyg skulle kunna utfärdas i efterhand. Om samtycke inte erfordrades för utfärdande av ett intyg, skulle vetskapen om att läkaren kan utfärda ett intyg kunna avhålla den skadade från att söka vård (jfr prop. 1997/98:55 s. 126 f.). Regeringen anser att detta skäl starkt talar för att som huvudregel införa ett krav på samtycke till att rättsintyg utfärdas.

Av betydelse i detta sammanhang är också vad som gäller i fråga om *utlämnande av uppgifter* från sjukvården (se vidare avsnitt 6.9). I vissa situationer finns det nämligen redan i dag, som kommer att framgå nedan, möjligheter att utfärda ett rättsintyg utan samtycke från den enskilde. I fråga om den som är skäligen misstänkt för brott utgör vid kroppsbesiktning som ovan beskrivits den läkarundersökning som företas en tvångsåtgärd. I sådana fall krävs givetvis inte något samtycke av den misstänkte för utfärdande av ett intyg över sådan undersökning. Detta bör framgå av den nya lagen om rättsintyg.

Förhållandet till sekretesslagen

Från bl.a. *Riksåklagaren* har det invänts att ett krav på samtycke för utfärdande av rättsintyg står i strid med bestämmelserna i 14 kap. 2 § fjärde och femte styckena sekretesslagen (1980:100). Innebörden av dessa bestämmelser är att uppgifter som angår misstanke om brott utan

hinder av sekretess kan lämnas till t.ex. polismyndighet eller åklagarmyndighet om fängelse är föreskrivet för brottet och detta kan antas föranleda annan påföljd än böter. För uppgift som omfattas av den s.k. sjukvårdssekretessen enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen inskränks dock möjligheten att rapportera brottsmisstankar till polismyndighet och åklagarmyndighet. Sådana uppgifter får utan hinder av sekretess endast lämnas ut om det angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år.

Bestämmelserna innebär att personal inom hälso- och sjukvården har möjlighet att *oberoende av samtycke* från den enskilde lämna uppgifter som angår misstanke om vissa allvarligare brott samt vissa brott mot underåriga till polismyndighet och åklagarmyndighet. Det saknar betydelse i vilken form uppgifterna lämnas. Ett utlämnande av uppgifter kan ske i form av att ett rättsintyg utfärdas. Uppgifterna kan angå både målsägande och misstänkt gärningsman.

Det skall dock i sammanhanget understrykas att det inte är fråga om någon uppgiftsskyldighet för personalen utan en möjlighet att lämna ut uppgifter. Enligt 15 kap. 5 § sekretesslagen skall dock myndighet på begäran av annan myndighet lämna uppgift som den förfogar över i den mån hinder inte möter på grund av bestämmelse om sekretess eller av hänsyn till arbetets behöriga gång.

En bestämmelse som den i promemorian föreslagna, vilken uppställer ett ovillkorligt krav på samtycke till utfärdande av ett rättsintyg skulle inte vara välförenlig med dessa bestämmelser. Man kan tänka sig den situationen att den enskilde har uppsökt läkare för vård i ett tidigare skede. När senare rättsintyg aktualiseras vägrar personen att ge sitt samtycke till utfärdande av ett intyg. Enligt bestämmelserna i sekretesslagen finns det oavsett samtycke möjligheter för polismyndighet eller åklagarmyndighet att i vissa fall erhålla nödvändiga uppgifter från sjukvården om skadorna, i vissa fall i form av ett rättsintyg.

Den lösning som enligt regeringens mening framstår som mest ändamålsenlig och lämplig är att för de fall, där det finns möjlighet för personal inom hälso- och sjukvården att oberoende av samtycke lämna uppgifter till polismyndighet och åklagarmyndighet, göra avkall från krav på samtycke till utfärdande av rättsintyg. Ett sådant kan ju nämligen utfärdas utan samtycke enligt bestämmelserna om utlämnande av uppgifter. Man åstadkommer på så sätt en ordning där bestämmelserna om samtycke för utfärdande av rättsintyg stämmer överens med sekretesslagens bestämmelser om utlämnande av uppgifter. I fall som avser misstanke om brott av allvarligare beskaffenhet, dvs. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, samt misstanke om brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot en underårig skall det vara möjligt att utan samtycke utfärda ett rättsintyg. Undantaget från kravet på samtycke gäller i fråga om en målsägande som varit föremål för undersökning men också i vissa situationer en misstänkt gärningsman. Såsom ovan har nämnts krävs det inte samtycke för utfärdande av ett rättsintyg beträffande en misstänkt gärningsman i samband med att en kroppsbesiktning enligt reglerna i rättegångsbalken ägt rum. Den situationen kan dock också tänkas att den misstänkte gärningsmannen sökt vård på egen hand och därvid genomgått

läkarundersökning. Om det föreligger misstanke om sådant allvarigare brott som ovan nämnts, bör i en sådan situation rättsintyg kunna utfärdas utan samtycke från den misstänkte gärningsmannen.

Det är inte en helt ovanlig situation att en målsägande till en början är villig att medverka i utredningen av ett brott men sedan ångrar sig. Särskilt gäller detta för fall av våld inom familjen. I många situationer innebär det att förundersökningen måste läggas ned. Den situationen kan dock uppkomma att en polismyndighet efter samtycke från målsäganden fått tillgång till journalhandlingar med uppgifter om en målsägandes skador. Med den reglering som här föreslås om samtycke skulle polismyndigheten, om målsäganden därefter inte längre vill medverka, inte kunna få ett rättsintyg utfärdat på grundval av dessa uppgifter. De uppgifter som finns tillgängliga för polismyndighet och åklagare kan dock oberoende av samtycke användas som bevisning i en rättegång. Det skulle inte vara en tillfredsställande ordning om ett rättsintyg inte skulle få utfärdas på grundval av sådana uppgifter. I en sådan situation, där polismyndighet eller åklagarmyndighet fått uppgifter för vilka gäller sekretess eller tystnadsplikt utlämnade till sig efter samtycke av målsäganden, bör därför samtycke från målsäganden för utfärdande av ett rättsintyg inte krävas.

Målsäganden saknar förmåga att lämna samtycke m.m.

I vissa situationer kan målsäganden vara ur stånd att själv lämna samtycke till en undersökning eller utfärdande av ett rättsintyg. Så kan t.ex. vara fallet om målsäganden på grund av sina skador har blivit medvetlös. En undersökning av en medvetlös person får normalt inte sträcka sig längre än vad som från behandlingssynpunkt är medicinskt motiverat. De fynd som gjorts vid en sådan undersökning kan dock senare ligga till grund för ett rättsintyg. Såsom har beskrivits ovan kan ett sådant bara utfärdas om samtycke föreligger, såvida det inte är fråga om någon av de undantagssituationer där krav på samtycke inte förutsätts. Utfärdande av intyg kan alltså få anstå till dess målsäganden vaknar till medvetande. Detta kan dock i vissa fall vålla problem i praktiken, t.ex. om den misstänkte gärningsmannen är häktad. Utredningen måste i sådant fall avslutas skyndsamt och att avvakta målsägandens eget samtycke är kanske inte möjligt. Vidare kanske det bedöms nödvändigt med ytterligare undersökning utöver vad som är motiverat ur behandlingssynpunkt. Den lösning på problem av den här typen som torde finnas är att rätten förordnar en god man för den medvetlöse.

Även i andra fall kan det vara aktuellt att en legal ställföreträdare för målsäganden får träda in och lämna samtycke till undersökning eller utfärdande av rättsintyg. Så kan vara fallet om målsäganden är underårig och vidare om målsäganden förvisso är vuxen, men saknar rättslig handlingsförmåga. Härvid får vanliga regler för respektive ställföreträderskap tillämpas.

I sammanhanget bör dock uppmärksammas att legala ställföreträdares möjlighet att lämna samtycke till åtgärder inom bl.a. hälso- och sjukvården är ett område där det har konstaterats att helt klara bestämmelser saknas. Regeringen tillsatte i april 2002 en särskild utredare att utvärdera 1995 års förmyndarskapsreform (Utredningen om

förmyndare, gode män och förvaltare, Ju 2002:04). I uppdraget ingick att granska och ta ställning till behovet av ändringar i regelverk för gode män och förvaltare. En särskild fråga för utredaren att ta ställning till var om god man, förvaltare eller någon ny form av legal ställföreträdare skall kunna lämna samtycke till åtgärder inom bl.a. hälso- och sjukvården för personer som på grund av sjukdom, psykisk störning eller liknande inte själva förmår att ge samtycke. Utredningen överlämnade nyligen betänkandet *Frågor om Förmyndare och ställföreträdare för vuxna* (SOU 2004:112). Utredningen har bl.a. lämnat förslag till en ny lag om ställföreträdare för vuxna med bristande beslutsförmåga inom hälso- och sjukvården m.m.

Med hälso- och sjukvård avses åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Till hälso- och sjukvården hör även sjuktransporter och att ta hand om avlidna (1 § hälso- och sjukvårdslagen [1982:763]). Den verksamhet som huvudsakligen bedrivs inom de rättsmedicinska avdelningarna, vilken innefattar undersökningar av skador etc. och utlåtanden däröver, är dock inte att anse som hälso- och sjukvård (jfr Rättsmedicinalverket – Instruktion, finansiering m.m. [Ds 1991:30 s. 3] samt prop. 1993/94:149 s. 86). Mot denna bakgrund kan det finnas anledning för regeringen att återkomma till frågan om legala ställföreträdares möjlighet att lämna samtycke till åtgärder inom det rättsmedicinska området.

Informations- och dokumentationsskyldighet

Enligt regeringens bedömning är det sannolikt att många brottsoffer inte vet vad ett rättsintyg är eller vad som gäller i fråga om samtycke till undersökning och utfärdande av rättsintyg. För att målsäganden skall kunna ta ställning till huruvida samtycke till undersökning eller utfärdande av rättsintyg skall lämnas, är det viktigt att denne förstår innebörden härav. Det är därför angeläget att den som har råkat ut för ett brott får information om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar medverkan kräver samtycke. Regeringen anser därför att det i lagen bör intas en bestämmelse om att sådan information skall lämnas till målsäganden.

Socialstyrelsen har ansett att även den som är misstänkt för ett brott bör få motsvarande information som målsäganden. Om polis eller åklagare bedömer det nödvändigt med en läkarundersökning och ett rättsintyg avseende en misstänkt gärningsman utförs i regel en kroppsbesiktning enligt rättegångsbalkens bestämmelser. Detta kan ske under förutsättning att personen i fråga är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa. Det är en straffprocessuell tvångsåtgärd som inte kräver några överväganden från den misstänktes sida. Även om kroppsbesiktning inte har ägt rum får ett rättsintyg utfärdas utan samtycke, t.ex. på grundval av journaler från ett besök inom sjukvården på den misstänktes eget initiativ, om det är fråga om vissa allvarigare brott. Inte heller i denna situation krävs således några överväganden från den misstänkte gärningsmannens sida. Emellertid finns det som *Lagrådet* påpekat vissa situationer då ett rättsintyg beträffande en misstänkt inte får utfärdas utan hans eller hennes samtycke. Om det gått en tid efter det misstänkta brottet och en kroppsbesiktning således inte bedöms vara

meningsfull men den misstänkte sökt vård på eget initiativ i samband med brottet skulle det kunna bli aktuellt att utfärda ett rättsintyg på grundval av dokumentation från detta besök inom sjukvården. Om det *inte* är fråga om misstanke om de allvarligare brott för vilka samtycke för utfärdande av rättsintyg inte erfordras, krävs den misstänktes samtycke för att få utfärda ett rättsintyg. I en sådan situation ställs även den misstänkte gärningsmannen inför en valsituation huruvida samtycke skall lämnas eller inte. Även en misstänkt gärningsman bör således få motsvarande information som målsäganden.

Fråga är då vem en sådan informationsskyldighet bör åvila. I många situationer kan det vara lämpligt att läkaren som avser att utfärda ett rättsintyg informerar den som intyget skall avse. Det är exempelvis läkaren som bär ansvaret för att en läkarundersökning inte företas utan att samtycke har givits. I vissa situationer, såsom när rättsintyg aktualiseras först en tid efter att en läkarundersökning har genomförts, träffar dock inte läkaren den som intyget skall avse. Det kan då vara mer lämpligt att företrädare för polismyndigheten svarar för informationen. Mot denna bakgrund anser regeringen att det bör ankomma på berörda myndigheter att i samråd närmare besluta om en lämplig ordning för fullgörande av informationsskyldigheten. Denna fråga bör lämpligen regleras i föreskrifter (se avsnitt 6.15). Såsom *Brottsoffermyndigheten* har framhållit är det viktigt att informationen utformas och lämnas på ett sätt som ger den som intyget skall avse möjlighet att inse den betydelse ett rättsintyg har. Detta är särskilt angeläget eftersom den som har drabbats av ett brott kan befinna sig i ett chocktillstånd eller annars vara känslomässigt uppriven och därför ha svårigheter att ta till sig information och förstå innebörden av den.

I promemorian har vidare föreslagits en bestämmelse med innebörd att den som begär ett rättsintyg skall dokumentera att sådan information har lämnats liksom att samtycke har inhämtats. Såsom framgått ovan har regeringen gjort den bedömningen att någon särskild bestämmelse i lag om dokumentationsskyldighet beträffande *beslut om att inhämta ett rättsintyg* inte behövs. Enligt regeringens mening är nämligen detta en sådan åtgärd som enligt i dag gällande regelverk bör dokumenteras (se avsnitt 6.6). Detsamma gäller enligt regeringens bedömning i fråga om dokumentation av att samtycke har inhämtats och att den lagstadgade informationsskyldigheten har fullgjorts. Någon bestämmelse i lagen om sådan dokumentationsskyldighet behövs därför inte. Däremot kan det, som ovan angivits, finnas anledning för berörda myndigheter att meddela allmänna råd om hur dokumentationsskyldigheten mer i detalj bör fullgöras. Exempelvis kan det vara lämpligt i vissa fall att den läkare som utfärdar rättsintyget antecknar uppgifter angående information och samtycke i intyget som sedan expedieras till den som beslutat att inhämta det.

Regeringens bedömning: Regeringen bedömer att gällande bestämmelser om utlämnande av uppgifter från hälso- och sjukvården till de brottsutredande myndigheterna är väl avvägda och att någon utvidgning inte behövs.

Regeringens förslag: De uppgifter som behövs för att utfärda ett rättsintyg skall utan hinder av sekretess eller tystnadsplikt lämnas ut till Rättsmedicinalverket om det begärs av verket och uppgifterna rör misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås en bestämmelse med innebörd att det från en verksamhet där sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) utan hinder av sekretess skall lämnas ut sådana uppgifter som behövs för ett rättsintyg.

Remissinstanserna: *Helsingborgs tingsrätt och Växjö tingsrätt* har påpekat att den föreslagna sekretessbestämmelsen inte är tillräcklig om uppgifter skall kunna lämnas ut till en kontrakterad privatläkare. En förutsättning för att undantag från sekretessen i förhållande till enskilda skall få regleras i annan författning än sekretesslagen är att denna lag innehåller en hänvisning till undantagsbestämmelsen.

Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen och *Helsingborgs tingsrätt* har vidare anfört att den sekretessbrytande bestämmelsen endast tar sikte på personal i det allmännas verksamhet och att den alltså inte gör det möjligt för privatläkare att lämna ut uppgifter som behövs för ett rättsintyg. Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen har anfört att en hänvisning därför bör göras till lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, alternativt att 2 kap. 11 § i den lagen omformuleras till att även omfatta uppgifter som behövs för utfärdande av rättsintyg.

Sveriges Domareförbund har ifrågasatt om den föreslagna ordningen när det gäller sekretess – särskilt beträffande enskilda läkare som har kontrakterats av Rättsmedicinalverket – har en ändamålsenlig utformning. Enligt förbundet bör frågorna om sekretess övervägas ytterligare.

Sveriges Läkarförbund avstyrker förslaget och anför att samtycke bör inhämtas från såväl målsägande som misstänkt gärningsman när fråga är om misstanke om brott som inte aktualiserar sekretessgenombrott enligt 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen (1980:100). Förbundets inställning är att ingen skall hindras från att söka vård av rädsla för att de uppgifter som ges i förtroende till läkaren en dag kan komma att föras vidare. *Svenska Läkaresällskapet* menar att utlämnande av uppgifter bara skall kunna ske på uppmaning eller efter samtycke av en målsägande.

Domstolsverket efterlyser en närmare rättslig analys av reglerna om utlämnande av uppgifter.

Bedömningen och förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens bedömning och förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot bedömningen och förslaget i utkast till lagrådsremiss.

Inledning

Såsom har framgått under avsnitt 6.7 angående underlag för ett rättsintyg, bör utfärdande av ett rättsintyg – för att åstadkomma bästa möjliga kvalitet – föregås av en för detta ändamål särskilt företagen läkarundersökning. Emellertid är detta inte alltid möjligt. Om t.ex. en person besökt hälso- och sjukvården för att få sina skador behandlade och fråga om rättsintyg aktualiseras först en tid därefter, kan ett rättsintyg i stället behöva grunda sig på den dokumentation som finns i journalerna. Enligt det förslag till en ny ordning som läggs fram här bör ett rättsintyg, om den läkare som undersökt personen inte lämpligen bör utfärda intyget, i sådant fall utfärdas av rättsläkare eller en av Rättsmedicinalverket kontrakterad läkare.

Inom den *offentligt bedrivna hälso- och sjukvården* och annan medicinsk verksamhet gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) sekretess för uppgifter om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. De uppgifter som finns bevarade i t.ex. journaler från ett läkarbesök är således sekretessbelagda.

När det gäller den *enskilda hälso- och sjukvården* gäller tystnadsplikt. Personalen får inte obehörigen röja vad han eller hon har fått veta om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden (2 kap. 8 § lagen [1998:531] om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område).

Är sekretess eller tystnadsplikt föreskriven till skydd för enskild kan denne normalt sett själv förfoga över sekretessen eller tystnadsplikten. Den enskilde kan helt eller delvis efterge sekretess eller tystnadsplikt. I fråga om den offentligt bedriva hälso- och sjukvården framgår detta av 14 kap. 4 § sekretesslagen. När det gäller den enskilda hälso- och sjukvården följer detta av kravet på att röjande skall vara obehörigt. Med samtycke från den enskilde kan således uppgifter som omfattas av sekretess eller tystnadsplikt lämnas ut. Även en legal ställföreträdare har under vissa omständigheter möjlighet att samtycka till utlämnande av uppgifter (se prop. 1979/80:2 Del A s. 330). Så kan t.ex. vara fallet om den enskilde saknar förmåga till bedömning av frågan.

Av promemorian framgår att såväl polisen som rättsläkare har påpekat att det kan vara en tidsödande och i vissa fall komplicerad handläggning för att få tillgång till nödvändiga handlingar såsom journaler. För att förenkla handläggningen har därför i promemorian föreslagits en sekretessbrytande bestämmelse med innebörd att personal inom hälso- och sjukvården skall vara skyldiga att lämna ut sådana uppgifter som behövs för utfärdande av ett rättsintyg.

Det har vidare föreslagits en bestämmelse med innebörd att den som begär ett rättsintyg skall se till att den som utfärdar intyget får det underlag som krävs för undersökningen och för utfärdande av intyget (se vidare avsnitt 6.10). Det skall enligt förslaget normalt vara den som begär intyget som ansvarar för att journaler tillställs läkaren som skall utfärda intyget. Detta innebär att den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen är tänkt att tillämpas i förhållande till polismyndighet.

Dock anges vidare att det kan vara en enklare ordning att läkaren som skall utfärda intyget själv inhämtar nödvändiga journaler.

Den i promemorian föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen skulle således gälla *dels* i förhållande till uppdragsgivande myndighet, dvs. i normalfallet polismyndighet, *dels* i förhållande till den läkare som fått i uppdrag att utfärda rättsintyget.

Utlämnande av uppgifter till polismyndighet och åklagarmyndighet

När det gäller utlämnande av uppgifter till de brottsutredande myndigheterna uppstår frågan hur väl den i promemorian föreslagna ordningen, som beskrivits ovan, stämmer överens med bestämmelserna i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen (1980:100) och kravet på samtycke till utfärdande av rättsintyg (se avsnitt 6.8).

Innebörden av den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen är nämligen att bl.a. polismyndighet och åklagarmyndighet kan få tillgång till uppgifter som omfattas av sjukvårdssekretessen enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen. Möjligheter för polismyndighet och åklagarmyndighet att få ut uppgifter som omfattas av sådan sekretess har övervägts ingående i tidigare sammanhang (prop. 1981/82:186 s. 20 ff. och prop. 1997/98:55 s. 125 ff.). Bestämmelserna i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen innebär att utlämnande till polismyndighet och åklagarmyndighet av sådana uppgifter endast får ske såvitt angår misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot underåriga. Regeringen anser att den avvägning mellan en effektiv brottsbekämpning och intresset av sekretess som de nu gällande reglerna avspeglar är väl avvägda. Ett viktigt skäl bakom den gjorda avvägningen är att ingen skall hindras att söka vård av rädsla för att uppgifter från sjukvården senare lämnas ut till polismyndighet och åklagarmyndighet. När det gäller viss brottslighet får dock intresset av att beivra brott ta över.

Mot bakgrund av det anförda anser regeringen att den i promemorian föreslagna bestämmelsen är alltför långtgående. Den är vidare svår att förena med en bestämmelse med innebörd att samtycke som huvudregel erfordras för utfärdande av rättsintyg (se avsnitt 6.8). Enligt regeringens bedömning måste utgångspunkten vara densamma när det handlar om utfärdande av rättsintyg och utlämnande av uppgifter avseende en *målsägande* till polismyndighet och åklagarmyndighet, dvs. att samtycke som huvudregel skall erfordras. Utlämnande av uppgifter till polismyndighet och åklagarmyndighet bör därför i första hand få ske endast under förutsättning att samtycke föreligger. Är det fråga om misstanke om sådant brott som avses i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen kan dock utlämnande av uppgifter till polismyndighet och åklagarmyndighet ske utan samtycke från målsäganden.

Bestämmelserna i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen är också tillämpliga i fråga om uppgifter beträffande en *misstänkt gärningsman*. Exempelvis kan den situationen tänkas att en gärningsman fått skador vid ett brott och att denne själv sökt vård på en vårdinrättning. Om t.ex. polis i efterhand önskar ta del av uppgifter i sjukvårdsinrättningens journaler, som således omfattas av sjukvårdssekretessen, gäller samma begränsningar som ovan beskrivits. Uppgifter kan således lämnas ut

endast under de i femte stycket angivna förutsättningarna om samtycke inte föreligger (se avsnitt 6.8 angående samtycke till utfärdande av rättsintyg).

Utöver de möjligheter till utlämnande av uppgifter till polis och åklagare som 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen ger, är det enligt *andra stycket* möjligt för en av domstol förordnad sakkunnig att utan hinder av sekretess lämna uppgift i skriftligt eller muntligt yttrande dels till domstol, dels till myndighet som bedriver förundersökning i brottmål. För det fall en läkare har anlitats som sakkunnig att företa en kroppsbesiktning och utfärda utlåtande däröver av en misstänkt gärningsman, eller för att utfärda rättsintyg avseende en målsägande antingen efter samtycke eller i sådant fall där samtycke inte erfordras, finns det alltså möjligheter för läkaren att lämna uppgifter till polismyndighet, åklagarmyndighet och domstol.

De ovan nämnda bestämmelserna i sekretesslagen gäller endast personalen inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården. Såsom ovan nämnts är det lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område som är tillämplig beträffande personalen inom den enskilda hälso- och sjukvården. Den som tillhör eller har tillhört hälso- och sjukvårdspersonalen inom den enskilda hälso- och sjukvården får inte obehörigen röja vad han eller hon i sin verksamhet har fått veta om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden (2 kap. 8 §). Av förarbetena framgår att en sådan tystnadsplikt inte hindrar att misstankar om allvarigare brott framförs till polismyndighet. Vid tolkningen av obehörighetsrekvisitet bör man söka ledning av sekretesslagens motsvarande bestämmelser. På så sätt nås i sak en nära överensstämmelse mellan sekretessen för personal inom den allmänna hälso- och sjukvården och tystnadsplikten för personal inom den enskilda hälso- och sjukvården (prop. 1981/82:186 s. 26).

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att gällande bestämmelser om utlämnande av uppgifter till de brottsutredande myndigheterna är väl avvägda. Något förslag till utvidgning av möjligheterna till utlämnande av uppgifter i detta avseende föreslås därför inte.

Utlämnande av uppgifter till Rättsmedicinalverket

En annan fråga är vilka möjligheter *en läkare* som skall genomföra en undersökning eller utfärda ett intyg har att få tillgång till uppgifter, t.ex. journaler från en annan sjukvårdsinrättning. Enligt 14 kap. 1 § sekretesslagen hindrar inte sekretess att uppgifter lämnas till annan myndighet om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Detta innebär att personal inom den allmänna hälso- och sjukvården utan hinder av sekretess kan lämna ut uppgifter till andra myndigheter om sådan uppgiftsskyldighet är föreskriven. För den enskilda hälso- och sjukvården föreskrivs i 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS) att som obehörigt röjande anses inte att någon fullgör sådan uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning.

Enligt nu gällande bestämmelser är hälso- och sjukvårdspersonalen skyldig att lämna ut sådana uppgifter som behövs för en rättsmedicinsk undersökning (2 kap. 11 § 2 LYHS). Av förarbetena till bestämmelsen

framgår att den är tillkommen för att personalen inom det nuvarande Rättsmedicinalverket skall kunna få tillgång till uppgifter i äldre journaler m.m. som kan behövas i samband med de rättsmedicinska undersökningarna (prop. 1981/82:186 s. 30). Med hänsyn till den sekretess eller tystnadsplikt som gäller skulle sådana uppgifter i annat fall inte kunna lämnas till de rättsmedicinska avdelningarna inom Rättsmedicinalverket. Bestämmelsen innebär en uppgiftsskyldighet både för personal inom den allmänna och den enskilda hälso- och sjukvården.

Gällande regelverk gör det således möjligt för läkare att inför en rättsmedicinsk *undersökning* erhålla uppgifter t.ex. i journaler från tidigare besök inom sjukvården. Utfärdande av ett intyg efter sådan undersökning kan ske under de förutsättningar som beskrivits ovan (se avsnitt 6.8). Det bör i sammanhanget framhållas att begreppet rättsmedicinsk undersökning i LYHS har en mer vidsträckt betydelse än de rättsmedicinska undersökningar som avses i ifrågavarande sammanhang. Begreppet omfattar såväl undersökningar av levande personer som rättsmedicinska obduktioner och likbesiktningar (prop. 1981/82:186 s. 29–30 jämfört med då gällande instruktion [1965:783, omtryckt 1974:594] för statens rättsläkarstationer).

Ett rättsintyg kan dock behöva grunda sig – inte på en sådan undersökning – utan t.ex. på dokumentation från ett tidigare läkarbesök som skett i syfte att behandla skadan (se avsnitt 6.7). Vidare kan det förekomma att sådant intyg inte skall utfärdas av den läkare som träffat den enskilde utan av annan läkare. Detta innebär att det kan finnas behov för läkare som skall utfärda ett rättsintyg att erhålla sådan dokumentation. Någon skyldighet att lämna ut uppgifter i sådana fall, dvs. då det inte är fråga om en rättsmedicinsk undersökning, finns i dag inte. Uppgifterna i t.ex. en journal omfattas av sekretess eller tystnadsplikt. Detta innebär i regel att samtycke måste inhämtas för utfärdande av sådana uppgifter.

Enligt vad som framgått av det föregående finns dock en möjlighet att i vissa fall utfärda ett rättsintyg utan målsägandens samtycke (se avsnitt 6.8). Vidare kan den situationen tänkas att en misstänkt gärningsman frivilligt sökt vård för skador som uppkommit i samband med ett brott och att en läkare knuten till Rättsmedicinalverket har fått i uppdrag att på grundval av journalerna utfärda ett rättsintyg. I båda situationerna måste det angå misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot en underårig. Intyg kan då utfärdas utan den enskildes samtycke. Under motsvarande förutsättningar kan utlämnande av uppgifter ske utan samtycke, dock endast till polismyndighet eller åklagarmyndighet.

Normalt sett kan i dessa fall läkaren få del av uppgifterna genom polismyndighetens eller åklagarmyndighetens försorg (se avsnitt 6.10). Det kan dock förekomma fall där det av praktiska och yrkesmässiga skäl finns anledning för läkaren att direkt vända sig till en läkare vid en annan vårdinrättning för utfärdande av uppgifterna. Enligt regeringens bedömning måste det därför ges en möjlighet för läkare att i sådana fall få tillgång till uppgifter utan samtycke från den enskilde.

För att möjliggöra ett uppgiftsutlämnande som här beskrivs anser regeringen att en bestämmelse om uppgiftsskyldighet för såväl personal inom den allmänna som den enskilt bedrivna hälso- och sjukvården bör

införas. Hälso- och sjukvårdspersonalen skall således vara skyldig att till Rättsmedicinalverket lämna ut sådana uppgifter som behövs för att utfärda ett rättsintyg. Skyldigheten måste dock begränsas till att gälla enbart för de fall där uppgifterna angår misstanke om viss allvarigare brottslighet, dvs. brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte fyllt arton år.

Enligt 1 kap. 2 § sekretesslagen får uppgift för vilken gäller sekretess enligt sekretesslagen inte röjas för enskild i andra fall än som anges i sekretesslagen eller i lag eller förordning till vilken sekretesslagen hänvisar. *Helsingborgs tingsrätt* och *Växjö tingsrätt* har med hänvisning till denna bestämmelse ifrågasatt möjligheten enligt förslaget i promemorian att lämna ut uppgifter till en av Rättsmedicinalverket kontrakterad läkare som bedriver enskild verksamhet. Ställningstagandet grundar sig på att den privata läkaren skulle utfärda rättsintygen inom ramen för sin privata verksamhet.

Enligt den föreslagna ordningen kommer dock Rättsmedicinalverket att ha ett huvudmannaansvar för verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Rättsmedicinalverket kommer att övergripande svara för administration, ersättningsfrågor, utbildning och kvalitetsgranskning. Att det är en uppgift för verket att svara för sådan verksamhet avser regeringen att tydliggöra i myndighetens instruktion. De läkare som Rättsmedicinalverket – utöver sina egna rättsläkare – behöver kontraktera för uppgiften kommer att i förhållande till myndigheten vara uppdragstagare. De kontrakterade läkarna kommer att utföra en uppgift som normalt utförs av de anställda rättsläkarna inom Rättsmedicinalverket och de kommer att vara underställda myndighetens kontroll. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att läkaren är så knuten till Rättsmedicinalverkets verksamhet att denne anses delta i myndighetens verksamhet. Detta innebär att samma rättsliga regler som för anställda inom Rättsmedicinalverket, bortsett från de rent arbetsrättsliga, gäller för uppdragstagaren (jfr 1 kap. 6 § sekretesslagen). Den kontrakterade läkaren kommer således att inhämta uppgifter och utfärda rättsintyg för Rättsmedicinalverkets räkning. Den föreslagna bestämmelsen om att uppgifter som behövs för att utfärda ett rättsintyg skall utlämnas på begäran av Rättsmedicinalverket kommer således att omfatta även dessa läkare. Vilka läkare – anställda och kontrakterade av Rättsmedicinalverket – som skall ha behörighet att begära utlämnande av uppgifter för verkets räkning får bestämmas av myndigheten.

En bestämmelse om uppgiftsskyldighet för personer verksamma inom den enskilda hälso- och sjukvården får anses utgöra en sådan föreskrift som gäller åligganden för enskild i den mening som avses i 8 kap. 3 § regeringsformen som skall meddelas genom lag. Det kan diskuteras var en sådan bestämmelse om uppgiftsskyldighet lämpligen bör införas. I lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område finns en bestämmelse om uppgiftsskyldighet för vissa där angivna situationer (2 kap. 11 §). Bestämmelsen är tillämplig både på den allmänna och den enskilda hälso- och sjukvården. En bestämmelse som här diskuteras skulle kunna införas i den angivna befintliga bestämmelsen. Regeringen anser emellertid att det är angeläget med ett sammanhållet regelverk för den nya ordningen om utfärdande av rättsintyg. Av detta skäl bör därför

6.10 Ansvar för underlag för rättsintyg

Regeringens förslag: Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg skall tillhandahålla den som skall utföra undersökningen eller utfärda intyget det underlag som behövs för åtgärden.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Rikskvinnocentrum* och *Sveriges kvinnojournalers riksförbund* har tillstyrkt förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Skälen för regeringens förslag: För att den läkare som skall utfärda ett rättsintyg skall få ett fullständigt underlag för sina bedömningar erfordras ibland att läkaren får tillgång till skriftlig dokumentation. Det kan t.ex. röra sig om fotografier och skisser. Vidare är det inte alltid ett rättsintyg kan grundas på en undersökning utan ibland får ett rättsintyg grundas på uppgifter som finns i journaler från ett tidigare besök inom sjukvården. Det kan också vara relevant för läkaren att få uppgifter om hur en skada uppges ha uppkommit; i synnerhet om det föreligger motstridiga uppfattningar om ett händelseförlopp. Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg bör därför vara skyldig att tillhandahålla den som skall utfärda intyget det underlag som behövs för att utföra undersökningen eller för att utfärda intyget.

Normalt kommer det att vara polismyndighet som beslutar att ett rättsintyg skall inhämtas. Polismyndigheten bör då tillställa läkaren som skall utfärda intyget det underlag som kan vara av betydelse i ärendet. Vissa uppgifter som myndigheten behöver lämna ut till läkaren kan dock omfattas av sekretess. Så är t.ex. fallet med uppgifter i journaler från sjukvården. Emellertid utgör sekretess inte hinder mot att uppgift lämnas ut om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten skall kunna fullgöra sin verksamhet (1 kap. 5 § sekretesslagen [1980:100]). För att polismyndigheten skall kunna slutföra en brottsutredning är det ibland nödvändigt att anlita en sakkunnig på något visst område t.ex. en läkare. En förutsättning för att läkaren i sådant fall skall kunna göra en bedömning kan då vara att denne får tillgång till uppgifter i en journal som omfattas av sekretess. Polismyndigheten får därför i en sådan situation anses vara oförhindrad att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till läkaren.

Såsom påpekats i promemorian kan det dock av praktiska skäl ibland vara enklare för läkaren att infordra journaler från tidigare läkarbesök (se avsnitt 6.9). Skyldigheten för den som har beslutat om ett rättsintyg att tillhandahålla den utfärdande läkaren underlag bör således inte hindra att läkaren själv i vissa situationer infordrar t.ex. journaler från sjukvården. Detta kan lämpligen den uppdragsgivande myndigheten och läkaren

kunna träffa överenskommelse om. Det viktiga är att läkaren har allt underlag av betydelse för sin bedömning. Prop. 2004/05:64

6.11 Skyndsamhetskrav m.m.

Regeringens förslag: Ett rättsintyg skall så snart som möjligt utfärdas och expedieras till den myndighet som har beslutat att inhämta intyget.

Om rättsintyget har utfärdats av sådan läkare som enligt avtal med Rättsmedicinalverket har åtagit sig att utfärda intyg, skall en kopia av intyget sändas till Rättsmedicinalverket i samband med expedieringen.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Första åklagarkammaren i Malmö* och *Internationella åklagarkammaren i Malmö* anser att det i lagen bör anges en tidsfrist inom vilken expediering skall ske.

Sveriges Läkarförbund har ifrågasatt om det är möjligt ur sekretessynpunkt att sända kopior av rättsintygen till Rättsmedicinalverket. *Svenska Läkaresällskapet* har ansett att förslaget är dåligt genomtänkt ur sekretessynpunkt. Sällskapet har vidare anfört att motivet till varför kopia av alla rättsintyg skall tillställas Rättsmedicinalverket är oklart och att det sannolikt medför en ökad byråkrati och onödiga kostnader.

Helsingborgs tingsrätt, *Åklagarkammaren i Helsingborg* och *Sveriges Domareförbund* har framhållit att det är angeläget att den nya ordningen inte medför ökade handläggningstider.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Med undantag för följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Socialstyrelsen har ansett att det borde anges inom vilken tid undersökningen skall ha utförts och intyget skall ha expedierats.

Skälen för regeringens förslag

Skyndsamhetskrav

Det övergripande målet för rättsväsendet är den enskildes rättstrygghet och rättsäkerhet. I detta ligger bl.a. krav på att brott skall klaras upp och leda till lagföring så snabbt och effektivt som möjligt utan att rättssäkerhetskraven åsidosätts. Regeringen tillsatte år 2000 en beredning för rättsväsendets utveckling (dir 2000:90). En huvuduppgift för beredningen är att undersöka möjligheterna att med bibehållen rättsäkerhet öka effektiviteten och kvaliteten i rättsväsendets arbete. När det gäller lagföringen av brott skall beredningen särskilt undersöka möjligheterna att förkorta den genomsnittliga genomströmningstiden från brottanmälan till dom och straffverkställighet. Beredningen har lämnat flera delbetänkanden med förslag till förbättringar av brottsutredningsverksamheten. På regeringens förslag har med anledning

av förslagen i betänkandet Ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2002:45) en försöksverksamhet med ett snabbförfarande för brottmål inletts den 1 juli 2004 (prop. 2003/04:89, bet. 2003/04:JuU26, rskr. 2003/04:234, SFS 2004:505). Syftet är att de flesta enklare brottmålen snabbare skall kunna prövas av domstol.

En viktig förutsättning för att en brottsutredning skall kunna bedrivas skyndsamt och att tiden från anmälan till dom och straffverkställighet skall kunna förkortas är att handläggningstiden för ett begärt rättsintyg minimeras. Särskilt angeläget är detta i ungdomsmål och ärenden där den misstänkte är frihetsberövad, där det gäller särskilda krav på skyndsamhet i fråga om utredningen.

Av promemorian framgår att det finns stora variationer i handläggningstiderna för utfärdande av rättsintyg runt om i landet. Av svaren på den enkätundersökning som genomfördes vid landets polismyndigheter framgår att myndigheterna uppskattat att endast 20 procent av rättsintygen utfärdades inom en vecka. Omkring 40 procent var utfärdade inom två veckor och ca 80 procent av de begärda rättsintygen var utfärdade inom en månad. Flertalet polismyndigheter framhöll förvisso att handläggningstiderna inte utgjorde något problem eller hinder för den rättsliga processen. När det gäller de rättsintyg som utfärdas av rättsläkare inom Rättsmedicinalverket låg medianhandläggningstiden år 2003 på åtta dagar.

En brottsutredning måste bedrivas på ett så snabbt och effektivt sätt som möjligt. Det är därför angeläget att ett begärt rättsintyg kommer de brottsutredande myndigheterna till handa utan onödigt dröjsmål. Mot bakgrund av de variationer som förekommer i fråga om handläggningstiderna anser regeringen att det finns anledning att i den nya lagen inta en bestämmelse som ligger i linje med de skyndsamhetskrav som gäller i brottsutredningar. När väl en läkarundersökning är genomförd bör rättsintyget skriftligen utfärdas och expedieras så snart som möjligt. Om läkaren bedömer det lämpligt kan ett rättsintyg kompletteras i efterhand för att undvika dröjsmål i avvaktan på prover som tagits i samband med undersökningen. Ett rättsintyg får anses vara utfärdat när intyget efter färdigställande undertecknats av den ansvarige läkaren. Ett par remissinstanser har ansett att det i lagen borde anges en tidsfrist inom vilken ett rättsintyg skall expedieras. Omfattningen av ett rättsintyg kan dock variera mycket från fall till fall. I vissa situationer kan det dessutom vara nödvändigt att avvakta provsvar för att läkaren skall kunna göra en fullständig bedömning och ge ett utlåtande över skadorna. Det är därför enligt regeringens bedömning mindre lämpligt att i lag ange en särskild tidsfrist inom vilken ett rättsintyg skall expedieras.

Expediering till Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverket skall enligt den nya ordningen svara för kontinuerlig uppföljning och kvalitetssäkring av verksamheten med utfärdande av rättsintyg. I promemorian har därför föreslagits att Rättsmedicinalverket skall få tillgång till de rättsintyg som utfärdas genom att en kopia av rättsintyget sänds till myndigheten. Mot bakgrund av Rättsmedicinalverkets ansvar för verksamheten får verket anses ha behov av att få tillgång till utfärdade rättsintyg. Detta bör dock begränsas

till att gälla de rättsintyg som utfärdas genom verkets försorg. Detta innebär att det är de rättsintyg som utfärdas av de kontrakterade läkarna som bör sändas till Rättsmedicinalverket.

Ett par remissinstanser har ifrågasatt förslaget ur sekretessynpunkt. För den verksamhet som bedrivs inom Rättsmedicinalverket gäller sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100). Sekretessen gäller för uppgift om enskilda hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Sekretessen innebär att uppgifter inte får lämnas till enskild eller annan myndighet (1 kap. 2 och 3 §§ sekretesslagen). Förbudet mot att lämna uppgifter mellan olika myndigheter gäller också mellan olika verksamhetsgrenar inom samma myndighet om de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra (3 §).

Inledningsvis kan konstateras att både de rättsintyg som utfärdas av rättsläkare inom Rättsmedicinalverket och av de kontrakterade läkarna utfärdas inom ramen för den rättsmedicinska verksamheten, vilken utgör en av fyra verksamhetsgrenar inom verket. Om en kontrakterad läkare lämnar en kopia av ett utfärdat rättsintyg till Rättsmedicinalverket innebär det således inte att uppgifter lämnas till annan myndighet. Vidare utgör den verksamhet som bedrivs för uppföljning och kvalitetssäkring inte någon egen verksamhetsgren som betraktas som självständig i förhållande till annan verksamhet inom verket. Uppföljning och kvalitetssäkring av verksamheten med rättsintyg får i stället anses vara en integrerad del i den rättsmedicinska verksamheten. Något hinder med hänsyn till sekretessen att föreskriva att en kopia skall sändas till Rättsmedicinalverket kan därför inte anses föreligga.

6.12 Avgift för rättsintyg som utfärdas genom Rättsmedicinalverkets försorg

Regeringens förslag: Rättsmedicinalverket skall ta ut en avgift för de rättsintyg som utfärdats av läkare vid en rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller av läkare som enligt avtal med Rättsmedicinalverket har åtagit sig att utfärda sådana intyg. Betalningsskyldig för avgiften är den myndighet som har beslutat att inhämta intyget.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs en rätt, inte en skyldighet, för Rättsmedicinalverket att ta ut en avgift.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran.

Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket samt *Åklagarmyndigheten i Göteborg* har avstyrkt förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I utkastet föreslogs en möjlighet, inte en skyldighet, för Rättsmedicinalverket att ta ut en avgift.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Ekonomistyrningsverket har ansett att det bör anges att Rättsmedicinalverket *skall* ta ut en avgift om avsikten är att verket skall vara skyldigt att ta ut en avgift för utfärdade rättsintyg.

Riksåklagaren har avstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I dag är de rättsintyg som utfärdas av läkare inom Rättsmedicinalverket kostnadsfria för den som beställer intyget. Kostnaderna för rättsintygsverksamheten finansieras via Rättsmedicinalverkets anslag. Av det totala antalet rättsintyg som utfärdas varje år svarar Rättsmedicinalverket enligt promemorian för ca 20 procent.

När det gäller rättsintyg som utfärdas av läkare utanför Rättsmedicinalverket får den som beställer intyget normalt sett betala en avgift, antingen till sjukvårdshuvudmännen eller till den privata läkaren. Enligt promemorian uppgick den genomsnittliga kostnaden för ett rättsintyg år 2001 till 1 236 kr. Emellertid var de intyg som beställdes av privata läkare eller dessas bolag i genomsnitt väsentligt dyrare (ca 2 000 kr) än de intyg som fakturerades av sjukvårdshuvudmännen (ca 800 kr).

De remissinstanser som avstyrkt förslaget om avgiftsfinansiering av rättsintyg har i huvudsak lyft fram två skäl mot en sådan ordning. Det *ena* tar sikte på att en avgiftsfinansiering leder till en *onödig administration* med högre kostnader som följd. Onekligen skulle en avgiftsfinansiering av rättsintygen kräva en viss ökad administration. För polismyndigheternas vidkommande finns dock redan ett system för hantering av avgiftsbelagda rättsintyg. Redan i dag betalar nämligen polisen för ca 80 procent av alla de rättsintyg som inhämtas. En ökning av administration skulle därför huvudsakligen påverka Rättsmedicinalverket. Oavsett vilken finansieringsform som väljs leder dock den nya ordningen till en viss ökad administration för Rättsmedicinalverket. De läkare som skall kontrakteras skall exempelvis erhålla arvode för sina uppdrag, vilket måste administreras av verket. En viss ökad administration är alltså en oundviklig följd av den nya ordningen.

Det *andra* skälet mot en avgiftsfinansiering som lyfts fram av remissinstanserna är *rättssäkerhetsaspekten*. Det finns enligt bl.a. *Rättsmedicinalverket* en risk för att rättsintyg inte inhämtas på grund av resursskäl och att detta i sig skulle ha en negativ inverkan på rättssäkerheten. Det är givetvis av yttersta vikt att de brottsutredande myndigheterna har bästa möjliga underlag för sina bedömningar. Ett rättsintyg utgör ett viktigt dokument för att bevisa eller utesluta brott. Det skulle inte vara en acceptabel ordning att polisen, som normalt sett inhämtar ett rättsintyg, underlåter att inhämta ett nödvändigt rättsintyg på grund av resursbrist. Görs bedömningen att ett rättsintyg bör inhämtas skall så givetvis också ske. Emellertid bör farhågorna för att kostnadsskäl skulle avhålla polisen från att inhämta ett rättsintyg inte överdrivas. Såsom ovan har angetts betalar nämligen polisen i dag för majoriteten av de rättsintyg som inhämtas. Andra faktorer såsom tillgänglighet, kvalitet och korta handläggningstider har också betydelse för efterfrågan. Det finns mot denna bakgrund inte anledning att befara att efterfrågan på rättsintyg skulle minska. I sammanhanget bör också nämnas att det kan finnas anledning för berörda myndigheter att i samråd meddela allmänna råd om i vilka situationer rättsintyg bör inhämtas.

Frågan om kostnaderna för ett intyg har också en annan sida. Den nya ordningen syftar till att fler rättsintyg skall utfärdas genom Rättsmedicinalverkets försorg. Om Rättsmedicinalverket tar ut en avgift för ett rättsintyg kan det förväntas att det sker en *mer noggrann prövning av behovet* av intyget. Om beställaren inte behöver betala för intyget kan det finnas en risk att intyg beställs slentrianmässigt i vissa typer av ärenden. Ett system med ”gratis” tjänster kan medföra ett överutnyttjande av tjänsten. Enligt regeringens bedömning bör ett system med avgiftsbelagda rättsintyg leda till en förbättrad kostnadsmedvetenhet hos beställaren. Detta leder i sin tur också till ett mer effektivt resursutnyttjande.

En avgiftsfinansiering skapar vidare förutsättningar för en *bättre efterfrågeanpassning av verksamhetsvolymen hos utföraren*. Ökar efterfrågan på rättsintyg kan Rättsmedicinalverket expandera verksamheten genom att kontraktera eller anställa flera läkare. Vid en anslagsfinansiering kan det vara svårare att på ett snabbt och enkelt sätt anpassa verksamheten efter variationer i efterfrågan.

Ytterligare ett skäl som kan tala för att Rättsmedicinalverket ges rätt att ta ut en avgift för rättsintyg är att man på så sätt åstadkommer ett *enhetligt system* för finansieringen av rättsintyg (se nedan avsnitt 6.14). Betalningsskyldighet för ett intyg blir då inte beroende av vem beställaren vänder sig till.

Vid en sammantagen bedömning anser regeringen att övervägande skäl talar för en avgiftsfinansiering. Det är rimligt att den som begär en tjänst också betalar för den. Detta skapar en kostnadsmedvetenhet hos beställaren och incitament för en bedömning i varje enskilt fall huruvida behov av ett rättsintyg finns. Dessutom åstadkoms ett enhetligt system där samtliga rättsintyg är belagda med avgift. Rättsmedicinalverket bör således ta ut en avgift för rättsintyg som utfärdas genom verkets försorg. *Riksåklagaren* har invänt att detta medför att rättsintygen får en särställning i förhållande till *annan utredning* som inhämtas utan avgift från Rättsmedicinalverket och andra myndigheter under brottmålsprocessen. Som nyss har nämnts avser lagstiftningsarbetet beträffande kostnadsansvaret för utfärdade rättsintyg bl.a. att åstadkomma en enhetlig ordning. Att det även i fortsättningen kommer att finnas annan utredning som kan inhämtas utan avgift från Rättsmedicinalverket föranleder inte någon annan bedömning. Det är inte en ovanlig situation att finansieringen av olika verksamheter är blandad.

En avgiftsfinansiering av rättsintygen innebär att Rättsmedicinalverket tar ut en avgift för de rättsintyg som utfärdas av de läkare vid de rättsmedicinska avdelningarna inom verket och av de läkare som enligt avtal har åtagit sig att utfärda sådana intyg. Beställare av tjänsten är rättsväsendets myndigheter och det är också dessa som betalningsskyldigheten bör åvila. Inkomsterna från uppdragsverksamheten bör få disponeras av Rättsmedicinalverket. Vidare bör utgångspunkten vara att det ekonomiska mål som normalt gäller för avgiftsbelagd verksamhet, dvs. full kostnadstäckning, skall gälla även här. Detta innebär att avgifterna bör beräknas så att de motsvarar den långsiktiga självkostnaden. Avgifternas storlek skall i enlighet med 7 § avgiftsförordningen (1992:191) bestämmas efter samråd med Ekonomistyrningsverket.

Regeringens förslag: Rättsmedicinalverket beslutar om ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg i anledning av uppdraget till de läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda rättsintyg.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian finns dock inte något förslag om att Rättsmedicinalverket skall ersätta de kontrakterade läkarna för inställelse i domstol.

Remissinstanserna: *Domstolsverket* har anfört att Rättsmedicinalverkets beslut om ersättning till de läkare som slutit avtal med verket torde vara överklagbara men att någon sådan regel inte föreslagits.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Skälen för regeringens förslag

Ersättning för utfärdande av rättsintyg m.m.

Den nya ordningen för utfärdande av rättsintyg bygger på att Rättsmedicinalverket skall sluta avtal om utfärdande av rättsintyg med läkare utanför verket. Dessa läkare kan antingen vara anställda inom den allmänna eller verksamma inom den enskilda hälso- och sjukvården. För det uppdrag som de kommer att utföra för Rättsmedicinalverket – dvs. att utföra undersökningar och utfärda intyg – bör de erhålla ersättning. Dessutom kommer de att delta i av verket anordnad utbildning. I promemorian har föreslagits att de kontrakterade läkarna skall erhålla årsarvode och arvode per rättsintyg. Rättsmedicinalverket bör såsom föreslagits i promemorian besluta om ersättning till de kontrakterade läkarna. Vilken eller vilka former av arvode samt nivåerna på dessa bör beslutas av Rättsmedicinalverket.

Ersättning för inställelse i domstol

En fråga som inte har berörts i promemorian är vad som skall gälla i fråga om ersättning för det fall läkaren kallas att inställa sig för att höras i domstol.

Om läkaren är åberopad av part och inte har erhållit ett förordnande av rätten betraktas läkaren som s.k. *partssakkunnig*. För sådana sakkunniga gäller i fråga om ersättning samma regler som för vittnen (40 kap. 19 § rättegångsbalken), vilket i regel innebär att den part som åberopat den sakkunnige står för ersättningen. Om det är åklagaren som har åberopat förhör med läkaren skall ersättningen betalas av allmänna medel (40 kap. 19 § jämfört med 36 kap. 24 § rättegångsbalken).

I de fall läkaren *av domstolen förordnats som sakkunnig* görs åtskillnad mellan å ena sidan myndighet, tjänsteman eller annan som är

satt att tillhandagå med yttrande, och å *andra sidan* annan sakkunnig. De *förstnämnda* syftar på personer med ett sådant yrke att det kan anses ligga inom ramen för yrkesuppgiften att utföra sakkunniguppdrag. Rättsläkare vid Rättsmedicinalverket är ett exempel på denna kategori sakkunniga. I förordningen (1996:613) med instruktion för Rättsmedicinalverket framgår att verket särskilt skall svara för rättsmedicinska undersökningar och rättsmedicinsk medverkan i övrigt på begäran av bl.a. domstol. Det ligger alltså inom ramen för en rättsläkares yrkesuppgifter att utföra sakkunniguppdrag. Sådana sakkunniga har enligt 40 kap. 17 § rättegångsbalken rätt till ersättning endast i den mån särskild föreskrift därom är meddelad. När det gäller rättsläkare finns inte någon sådan särskild föreskrift om att ersättning skall utgå. I stället får anses gälla att ersättning för kostnader med anledning av uppdraget, såsom t.ex. resekostnader för inställelse vid domstol, får utgå på samma sätt som vid annan tjänsteförrättning (jfr NJA 1988 s. 329). *Annan sakkunnig* har rätt till ersättning för kostnad, som han haft för uppdragets fullgörande, samt för arbete och tidspillan efter vad rätten finner skäligt.

Det angivna innebär att en *rättsläkare* som av domstolen förordnats som sakkunnig inte har rätt att få någon ersättning fastställd av rätten, eftersom det ligger inom ramen för yrkesuppgifterna att utföra sakkunniguppdrag. En fråga som då inställer sig är vad som bör gälla för de av Rättsmedicinalverket *kontrakterade läkarna*. Dessa kan vara huvudsakligen verksamma inom antingen den allmänna eller den enskilda hälso- och sjukvården. När de utfärdar rättsintyg i enlighet med den nu föreslagna ordningen är de dock knutna till Rättsmedicinalverket och utför ett uppdrag som de åtagit sig enligt avtal med verket. För det fall dessa i anledning av ett sådant uppdrag kallas att höras i domstol, bör de mot denna bakgrund och i denna egenskap anses vara satta att tillhandagå med yttrande i den mening som avses i 40 kap. 17 § rättegångsbalken. Detta innebär att de behandlas på samma sätt som rättsläkare som kallas att höras i domstol som sakkunniga. De har således inte rätt att få någon ersättning fastställd av domstolen.

Såsom angivits ovan förutsätts att läkaren i sådant fall erhåller ersättning för kostnader i anledning av uppdraget såsom vid annan tjänsteförrättning. När det gäller de kontrakterade läkarna föreligger dock här en avgörande skillnad jämfört med rättsläkare. Rättsläkaren utför sakkunniguppdraget inom ramen för sin ordinarie yrkesutövning inom Rättsmedicinalverket och kan erhålla ersättning för tjänsteförrättning av verket. De kontrakterade läkarna däremot utför inte sakkunniguppdraget inom ramen för sitt ordinarie arbete och kan rimligen inte heller erhålla ersättning för tjänsteförrättning av sin ordinarie arbetsgivare. Enligt regeringens bedömning bör de kontrakterade läkarna i dessa fall erhålla ersättning från Rättsmedicinalverket. Ersättning till de kontrakterade läkarna för kostnader i samband med inställelse i domstol i de fall där läkaren har förordnats som sakkunnig av rätten bör således också beslutas av Rättsmedicinalverket.

Domstolsverket har anfört att Rättsmedicinalverkets beslut om ersättning till de läkare som slutit avtal med verket torde vara överklagbara och påpekat att någon bestämmelse om överklagande inte har föreslagits.

Åtagandet för läkaren att utfärda intyg kommer att framgå av avtal med Rättsmedicinalverket. I avtalet kommer också frågan om ersättning för uppdraget vara reglerad. Rättsmedicinalverkets beslut om ersättning är att betrakta som ett sådant partsbesked som saknar rättsverkan mot läkaren. Det är därför inte överklagbart. För det fall frågan om ersättning blir tvistig kan den kontrakterade läkaren på civilrättslig väg väcka talan mot Rättsmedicinalverket vid allmän domstol. Därmed kan läkaren få sin sak rättsligt prövad.

6.14 Landstings rätt att ta ut avgift för rättsintyg

Regeringens förslag: Landsting skall få ta ut en avgift av den myndighet som beslutat att inhämta ett rättsintyg om detta har utfärdats i tjänsten av läkare inom den offentligt bedrivna vården.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget i denna del. De som har yttrat sig har tillstyrkt förslaget.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Med undantag för följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Rikskvinnocentrum har ansett att intyg som utfärdas av läkare i offentlig tjänst skall utfärdas inom ramen för tjänsten utan särskild ersättning varken till läkaren eller till landstinget.

Skälen för regeringens förslag: Den nya ordningen för utfärdande av rättsintyg syftar till att utfärdande av rättsintyg skall koncentreras till ett färre antal och för uppgiften mer kvalificerade läkare. Emellertid kan dessa inte svara för utfärdande av samtliga rättsintyg. Ordningen förutsätter att rättsintyg också utfärdas av andra läkare (se avsnitt 6.4). Exempelvis gäller detta läkare inom den allmänna hälso- och sjukvården vilka är verksamma på akutmottagningar.

En läkare eller en tandläkare som är verksam *inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården* är enligt 2 kap. 3 § förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (FYHS) skyldig att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl däremot, utföra undersökningar och ge utlåtande över dessa på begäran av bl.a. domstol, åklagarmyndighet och polismyndighet. Med hälso- och sjukvård avses i FYHS bl.a. sådan verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och tandvårdslagen (1985:125) (jfr 1 kap. 2 § FYHS och 1 kap. 2 § lagen [1998:531] om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område).

För de rättsintyg som utfärdas inom den offentligt bedrivna vården i dag får polismyndigheten – som i regel är uppdragsgivande myndighet – oftast betala en avgift. Beroende på avtal mellan sjukvårdshuvudmännen och läkarna uppbärs ersättningen antingen av landstinget eller av läkaren.

Frågan om vad som skall gälla i kostnadshänseende vid tillämpningen av den ovan nämnda bestämmelsen har tidigare i utredningssammanhang berörts av Intygsutredningen (Om intyg och utlåtanden som utfärdas av hälso- och sjukvårdspersonal i yrkesutövningen, SOU 1994:71). Intygsutredningen ansåg att det naturliga var att arbetsgivarna – dvs. landstingen – och inte läkarna skulle uppbära ersättning för utfört arbete, i synnerhet som bestämmelsen om skyldigheten att ge utlåtande synes vila på förutsättningen att utfärdandet skall ske under ordinarie arbetstid och inom ramen för den tjänst som vederbörande har (s. 160 f.).

Enligt 8 kap. 5 § regeringsformen (RF) skall kommunernas åligganden och befogenheter bestämmas i lag. I 1 kap. 7 § regeringsformen anges att riket är indelat i primärkommuner och landstingskommuner, dvs. kommuner och landsting. I 8 kap. 3 b § kommunallagen (1991:900) stadgas att landsting, för tjänster och nyttigheter som de är skyldiga att tillhandahålla, får ta ut avgift endast om det är särskilt föreskrivet. Rätten att ta ut en avgift för sådan obligatorisk verksamhet måste ha särskilt stöd i lag. Landstingen får mot bakgrund av bestämmelsen i FYHS anses vara skyldiga att tillhandahålla tjänster i form av utfärdande av rättsintyg. Något lagstöd för landsting att ta ut avgift för detta finns emellertid inte i dag.

Regleringen i FYHS bygger såsom Intygsutredningen har framhållit på att läkaren eller tandläkaren utför undersökningar och utfärdar intyg inom ramen för sin tjänsteutövning. Enligt regeringens bedömning är det därför naturligt att det är arbetsgivaren, landstinget, som bör uppbära ersättningen för intyget. Regeringen anser därför att landstingen bör ges rätt att ta ut avgift för de rättsintyg som utfärdats av läkare eller tandläkare inom den offentligt bedrivna vården. En sådan bestämmelse bör lämpligen intas i den nya lagen om rättsintyg. Om läkaren eller tandläkaren av något skäl utfärdar intyget utanför sin ordinarie arbetstid bör frågan om eventuell ersättning härför regleras arbetsrättsligt genom avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren (jfr avsnitt 6.4). Den myndighet som har beslutat att inhämta intyget är den som skall vara betalningsskyldig för avgiften.

Storleken på avgiften avgörs efter kostnaden för landstinget att tillhandahålla tjänsten. Enligt 8 kap. 3 c § kommunallagen får landsting inte ta ut högre avgifter än som svarar mot kostnaden för tjänsten som tillhandahålls.

Det bör i sammanhanget uppmärksammas att rätten för landstingen att ta ut en avgift inte omfattar sådana rättsintyg som utfärdas av offentliganställda läkare som slutit avtal med Rättsmedicinalverket om utfärdande av rättsintyg. Dessa intyg kommer Rättsmedicinalverket att ta ut en avgift för.

Regeringens förslag: En bestämmelse med upplysning om förekomsten av verkställighetsföreskrifter införs.

Promemorians förslag: I den i promemorian föreslagna förordningen föreslås att Rättsmedicinalverket och Rikspolisstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av förordningen.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har kommenterat förslaget i denna del har enbart haft synpunkter på vilken eller vilka myndigheter som bör bemyndigas att meddela föreskrifter.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Med undantag för följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Socialstyrelsen har ansett att Rättsmedicinalverket, efter samråd med Socialstyrelsen, skall få meddela föreskrifter om innehåll och utformning av rättsintyg samt att styrelsen skall få meddela föreskrifter om kompetenskrav för läkare som får avge rättsintyg.

Skälen för regeringens förslag: Såsom har framgått ovan innehåller den föreslagna lagen endast de grundläggande bestämmelserna om verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Lagen bör dock kompletteras med författningar på lägre nivå.

Det finns t.ex. behov av att kunna meddela föreskrifter beträffande de närmare förutsättningarna för hur informationsskyldigheten skall fullgöras (se avsnitt 6.8) och vilka krav på kompetens som bör ställas på de läkare som får utfärda rättsintyg. Regeringens behörighet att meddela föreskrifter om verkställighet av lag grundar sig på 8 kap. 13 § regeringsformen. Något bemyndigande krävs därför inte i den nya lagen såvitt avser sådana föreskrifter. Bland annat mot bakgrund av utformningen av bestämmelsen om informationsskyldighet i 6 § anser regeringen dock att en upplysning om att verkställighetsföreskrifter kommer att meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör tas in i den nya lagen.

Såsom har framgått ovan kan det vidare vara aktuellt att meddela *allmänna råd* i fråga om när ett rättsintyg bör inhämtas av de för uppgiften särskilt kvalificerade läkarna (se avsnitt 6.4) och hur dokumentationsskyldighet av beslut m.m. bör fullgöras mer i detalj (se avsnitt 6.6 och 6.8).

I promemorian har vidare gjorts bedömningen att Rättsmedicinalverket bör meddela föreskrifter om användande av visst *formulär* för utfärdande av rättsintyg. Remissinstansernas uppfattning i frågan är splittrad. Vissa remissinstanser tillstyrker och anser att standardiserade intyg bör vara till hjälp både för läkaren som skall utfärda intyget och för den som skall ta del av innehållet och bedöma det. Någon remissinstans har föreslagit att de grundläggande uppgifterna som skall finnas i ett rättsintyg borde anges i den i promemorian föreslagna förordningen om rättsintyg. Andra anser standardiserade rättsintyg vara onödiga och möjligen hämmande för läkaren som skall utfärda intyget. Enligt regeringens bedömning kan det finnas ett värde i att de läkare som skall utfärda rättsintyg kan få stöd

i frågan om vilka grundläggande uppgifter ett rättsintyg bör innehålla och vilken utformning ett rättsintyg i övrigt bör ha. Detta är ägnat att tillförsäkra att relevanta uppgifter och bedömningar inte förbises vid utfärdande av ett sådant intyg. Huvuddelen av rättsintygen skall emellertid enligt den nya ordningen utfärdas av läkare som kommer att få särskild utbildning för ändamålet. Mot denna bakgrund anser regeringen inte att det finns behov av bindande föreskrifter i fråga om vad ett rättsintyg skall innehålla och hur det skall vara utformat. Däremot kan det som ovan anförts finnas skäl att ge läkarna stöd i sin uppgift, lämpligen genom allmänna råd. Den närmare bedömningen av hur ett rättsintyg bör utformas bör ankomma på Rättsmedicinalverket att besluta i samråd med andra berörda myndigheter och organ.

Det är många olika myndigheter som berörs av verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Det är därför ändamålsenligt att föreskrifter och allmänna råd utarbetas i samråd mellan dessa myndigheter. Utöver Rättsmedicinalverket berör verksamheten i hög grad Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren samt även Socialstyrelsen.

6.16 Tillsyn m.m.

Regeringens bedömning: Frågan om tillsyn över den rättsmedicinska verksamheten bör övervägas i annat sammanhang.

Promemorians förslag: Frågan om tillsyn behandlas inte i promemorian.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen* har anfört att det bör närmare övervägas om styrelsen bör utöva tillsyn över efterlevnaden av det nya regelverket om utfärdande av rättsintyg.

Bedömningen i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Med undantag för följande instans har remissinstanserna inte haft några invändningar mot bedömningen i utkastet till lagrådsremiss.

Socialstyrelsen har anfört att det bör övervägas om domstolen skall kunna inhämta yttrande av Socialstyrelsen över ett rättsintyg. En motsvarande möjlighet finns bl.a. såvitt avser rättspsykiatriska utlåtanden enligt 12 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning.

Skälen för regeringens bedömning: Socialstyrelsen utövar tillsyn över hälso- och sjukvården och dess personal. Med hälso- och sjukvård avses åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador (1 § hälso- och sjukvårdslagen [1982:763]). Den rättsmedicinska verksamheten får dock anses vara annat än hälso- och sjukvård i denna betydelse. Syftet med rättsmedicinska undersökningar är nämligen inte att förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador utan främst att tillhandahålla rättsväsendet underlag i brottmålsprocessen (jfr prop. 1993/94:149 s. 86). Av det anförda följer att Rättsmedicinalverkets verksamhet med utfärdande av rättsintyg inte omfattas av Socialstyrelsens tillsyn. Inte heller finns det något annat organ som utövar sådan ordinär tillsyn över den rättsmedicinska

verksamheten. Däremot utövar Justitieombudsmannen och Prop. 2004/05:64
Justitiekanslern extraordinär tillsyn över verksamheten.

Osmo Vallo-utredningen har i sitt betänkande (Osmo Vallo – utredning om en utredning, SOU 2002:37) behandlat frågan om tillsynen över den rättsmedicinska verksamheten. Utredningen konstaterar att den rättsmedicinska verksamheten är ett mycket viktigt led i utredningar om våldsbrott. Enligt utredningens bedömning bör verksamheten omfattas av en oberoende och objektiv tillsyn som samtidigt inrymmer medicinsk sakkunskap. Det bör vara en statlig uppgift och ankomma på Socialstyrelsen. Utredningen föreslår bl.a. mot denna bakgrund att det skall företas en särskild utredning av den rättsmedicinska verksamheten. Ytterligare något som utredningen anser bör omfattas av en sådan översyn är den funktion som Socialstyrelsens råd för vissa rättsliga sociala och medicinska frågor (Rättsliga rådet) har i rättsmedicinska ärenden. Enligt 11 § förordningen (1996:570) med instruktion för Socialstyrelsen avgör Rättsliga rådet bl.a. rättsmedicinska ärenden. Enligt utredningen bör behovet av ett sådant råd samt dess organisation övervägas. Det bör även ankomma på utredningen att överväga på vems begäran ett framtida råd skall avge sina yttranden.

Utredningens förslag bereds för närvarande i Justitiedepartementet. Frågan om tillsyn över den rättsmedicinska verksamheten omfattar överväganden av många fler frågor än verksamheten med utfärdande av rättsintyg. Mot denna bakgrund bör frågan om tillsynen lämpligen övervägas i annat sammanhang. Likaså bör frågan om Rättsliga rådets funktion och organisation övervägas i annat sammanhang. Regeringen vill inte föregripa en sådan utredning och lägger därför inte fram något förslag till lagreglering i fråga om möjligheterna att inhämta yttrande från Socialstyrelsen. Det bör dock framhållas att Socialstyrelsen kan yttra sig över ett rättsmedicinskt utlåtande med stöd av ovan nämnda förordning.

7 Ikraftträdande

Det är angeläget att den nya ordningen för utfärdande av rättsintyg träder i kraft så snart som möjligt. I sammanhanget måste dock, såsom flera remissinstanser påpekat, beaktas att det erfordras viss tid för Rättsmedicinalverket att kontraktera läkare samt att påbörja utbildningsinsatser. Lagen bör därför träda i kraft den 1 januari 2006.

8 Ekonomiska konsekvenser

Bedömning i promemorian

I promemorian uppskattas antalet rättsintyg till ca 9 000 per år. Av dessa beräknas Rättsmedicinalverkets rättsläkare svara för 2 000, de av verket kontrakterade läkarna för 5 600 och sjukhusens akutmottagningar m.m. för resterande 1 400 rättsintyg.

Enligt promemorian beräknas Rättsmedicinalverket ha behov av att kontraktera 110-120 läkare för uppgiften att utfärda rättsintyg. Kostnaderna för verkets verksamhet med utfärdande av rättsintyg efter genomförande av förslagen uppskattas till totalt 15,6 miljoner kronor. I denna summa ingår kostnader för arbete, administration, fortbildning och IT-stöd. Verksamheten föreslås vara avgiftsfinansierad, vilket innebär att polismyndigheterna såsom beställare av rättsintygen kommer att få betala avgifter för rättsintygen. Avgiften skall motsvara självkostnaden.

De 1 400 intyg som beräknas utfärdas av andra läkare än de som är knutna till Rättsmedicinalverket uppskattas kosta totalt omkring en miljon kronor per år.

Sammanfattningsvis beräknas därför polismyndigheternas totala kostnad för rättsintyg uppgå till omkring 16,6 miljoner kronor per år. Detta är en ökning med åtta miljoner kronor jämfört med vad som gällde år 2001. Enligt promemorian bör den del av Rättsmedicinalverkets anslag som i dag finansierar verksamheten med utfärdande av rättsintyg, ca fyra miljoner kronor, föras över till polisorganisationen. Den kostnadsökning som reformen enligt promemorian medför uppgår därför till omkring 4 miljoner kronor. Å andra sidan framhålls i promemorian att bättre rättsintyg minskar behovet av att få dessa bedömda av rättsläkare, vilket minskar handläggningstiden i vissa fall. Bättre rättsintyg leder även till effektivare bevisföring. Den förbättrade standarden på rättsintygen och de kortare handläggningstiderna som blir en följd av ett genomförande av förslagen bör leda till effektivitetsvinster hos polis- och åklagarmyndigheter samt hos domstolar. Vinsterna är dock svåra att uppskatta i kronor. Sammantaget bedöms de synliga ökade kostnaderna för polismyndigheterna mer än väl uppvägas av vinsterna inom hela rättskedjan.

Remissinstanserna

Hovrätten över Skåne och Blekinge ifrågasätter effektiviteten i det föreslagna systemet och försvarligheten av kostnaderna som ett genomförande kommer att innebära.

Umeå tingsrätt har anfört att de effektivitetsvinster för domstolarna som förslaget leder till torde vara mycket blygsamma.

Rikspolisstyrelsen har påpekat att kostnadsberäkningen i promemorian utgår från att nuvarande nivå på antalet rättsintyg inte kommer att förändras. Användningen av journaler i stället för rättsintyg kommer att försvinna till förmån för rättsintyg, vilket inte synes ha beaktats i beräkningarna i promemorian.

Statskontoret har anfört att uppbyggnad av en ny verksamhet där många inblandade aktörer medverkar erfarenhetsmässigt är en komplex uppgift. Ofta underskattas både kostnaderna och komplexiteten i själva genomförandet.

Rättsmedicinalverket har anfört att det kan innebära svårigheter att kontraktera läkare med den i promemorian beräknade ersättningsnivån, vilket kan medföra att den beräknade totala kostnaden för reformen inte täcker verkets egna kostnader. Verket har vidare påpekat att

genomförandet av reformen är förenat med vissa initialkostnader, vilka inte ryms inom verkets nuvarande resursramar.

Ekonomistyrningsverket har ansett att de beräknade kostnaderna för Rättsmedicinalverket är för lågt räknade. Vidare har verket anfört att kostnaden för de intyg som kommer att utfärdas av läkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården torde vara för lågt räknad.

Sveriges Rättsmedicinärförbund och *Svenska Läkaresällskapets sektion för rättsmedicin* har påpekat att beräkningen av antalet rättsintyg möjligen inte är korrekt. Bland annat kan man befara att polismyndigheterna i framtiden kommer att begära rättsintyg i det okända men sannolikt stora antalet fall där i dag enbart kopia av patientjournal infordras. Vidare förefaller fortbildningskostnaden vara för lågt räknad. Resursåtgången för att införa de föreslagna förändringarna riskerar att bli betydligt större än vad som förutsetts i utredningen.

MDA Assistance Sweden AB har anfört att en läkare som arbetar i bolagsform måste fakturera mellan 1 500 kr och 2 000 kr per timme för att lönsamt kunna bedriva en verksamhet samt att ett rättsintyg tar mellan tre och fyra timmar i anspråk.

Regeringens bedömning

Den av regeringen föreslagna nya ordningen för utfärdande av rättsintyg innebär att fler rättsintyg kommer att utfärdas genom Rättsmedicinalverkets försorg. Detta medför att färre rättsintyg kommer att utfärdas inom såväl den offentligt som den enskilt bedrivna hälso- och sjukvården. Enligt promemorian uppskattades antalet sådana intyg till omkring 7 000 och enligt den nya ordningen beräknas de uppgå till 1 400. Läkare inom landstingen och enskilda läkare kommer således att utfärda betydligt färre intyg än idag. Detta resulterar givetvis i sin tur i minskade intäkter från denna verksamhet i motsvarande mån. Förslaget att landstingen ges rätt att ta ut avgift för rättsintyg bedöms inte medföra några kostnadsökningar.

Antalet intyg som enligt förslaget skall utfärdas genom Rättsmedicinalverkets försorg kommer att öka kraftigt. Enligt promemorian beräknas antalet öka från omkring 2 000 i dag till omkring 7 600. Några remissinstanser har påpekat att den nya ordningen kan leda till att användningen av journalkopior kommer att minska till förmån för rättsintyg. Uppgifter om i vilken utsträckning journalkopior används i stället för rättsintyg saknas. Det är också förenat med svårigheter att uppskatta i vilken omfattning som bruket att använda journalkopior i stället för intyg kan komma att förändras på grund av den nya ordningen. Enligt regeringens bedömning kommer dock sannolikt antalet rättsintyg att öka något på grund av den nya ordningen. Detta kommer givetvis få konsekvenser för Rättsmedicinalverket som är ansvarig för verksamheten. Eftersom verksamheten föreslås bli avgiftsfinansierad kommer det dock att vara beställarna av intygen som kommer att påverkas i kostnadshänseende.

Kostnadskonsekvenserna av den nya ordningen kommer således huvudsakligen att påverka polismyndigheterna eftersom det är de som i regel beslutar om att inhämta rättsintyg och således blir

betalningsskyldiga. Polismyndigheterna betalar i dag för omkring 80 procent av alla de rättsintyg som utfärdas. Med den nya ordningen som föreslås här kommer polismyndigheterna att få betala för samtliga rättsintyg som de beställer. Enligt promemorian kommer de totala kostnaderna för rättsintygen att uppgå till i storleksordningen 16,6 miljoner kronor. Detta är en kostnadsökning för polismyndigheterna med omkring åtta miljoner kronor. Emellertid bör den del av Rättsmedicinalverkets anslag som i dag belöper på verksamheten med rättsintyg föras över till Rikspolisstyrelsen. Enligt en uppskattning i promemorian skulle polismyndigheternas ökning av kostnaderna för rättsintyg därefter uppgå till fyra miljoner kronor.

Förslaget här om att Rättsmedicinalverket skall betala ersättning till kontrakterade läkare för inställelse i domstol bedömer regeringen endast leda till en marginell kostnadsökning.

Några remissinstanser har bedömt att de totala kostnaderna för reformen har underskattats. Å andra sidan synes det bortses från de vinster som den nya ordningen leder till. Rättsintygen är av stor betydelse för alla aktörer i rättskedjan. En högre kvalitet på rättsintygen bör medföra effektivitetsvinster för samtliga myndigheter i rättskedjan. Dessa vinster är dock svåra att uppskatta i kronor. Mot bakgrund av det anförda gör regeringen bedömningen att kostnadsökningarna med anledning av den nya ordningen är av tämligen begränsad omfattning. Ansvar för de merkostnader som reformen kommer att medföra bör bäras av myndigheterna inom rättskedjan och finansieras med tilldelade medel inom utgiftsområdet. Som framgår av avsnitt 9 har regeringen för avsikt att låta utvärdera den nya ordningen. En viktig del i utvärderingen kommer att bli att undersöka vilka kostnadseffekter reformen fått.

9 Utvärdering

Den nya ordningen för utfärdande av rättsintyg berör inte bara verksamheten inom rättsväsendet och dess myndigheter utan påverkar också såväl den landstingsbedrivna som den enskilt bedrivna hälso- och sjukvården. När den nya ordningen har varit i kraft under en tid finns det anledning att se över vilka effekter reformen har fått för de berörda och om den har nått sitt syfte att åstadkomma rättsintyg av bättre kvalitet. Det är vid en sådan utvärdering bl.a. angeläget att undersöka om en ökad avgiftsbeläggning har haft någon effekt på efterfrågan av rättsintyg och vilka kostnadseffekter och effekter i övrigt reformen fått. Regeringen har därför för avsikt att följa upp reformen och låta analysera tillämpningen och effekterna av den nya ordningen.

Förslaget till lag om rättsintyg i anledning av brott

1 §

Paragrafen reglerar lagens tillämpningsområde. Bestämmelsen har närmare motiverats i avsnitt 6.3.

Av *första stycket* framgår att lagen innehåller bestämmelser om sådana skriftliga medicinska utlåtanden av läkare som inhämtas av polismyndighet eller åklagarmyndighet i syfte att användas i en brottsutredning eller som bevis i en rättegång i anledning av brott, s.k. rättsintyg. Lagen gäller oberoende av om rättsintyget utfärdas inom ramen för Rättsmedicinalverkets verksamhet eller inom den offentligt eller enskilt bedrivna hälso- och sjukvården. Att det är polismyndighet och åklagarmyndighet som har möjlighet att besluta om att inhämta ett rättsintyg har utvecklats närmare i avsnitt 6.6.

Rättsintyget syftar i första hand till att användas som underlag av rättsväsendets myndigheter inom ramen för beivrandet av ett brott. Intyget skall ge dessa myndigheter kunskap om medicinska förhållanden som kan vara av betydelse i ärendet. Rättsintyg kan utfärdas såväl avseende ett brottsoffer som beträffande en misstänkt gärningsman. Ett rättsintyg avser levande personer och skall således skiljas från protokoll och utlåtanden över sådana rättsmedicinska undersökningar som avses i lagen (1995:832) om obduktion. Med rättsmedicinsk undersökning i nämnda lag avses rättsmedicinsk obduktion och rättsmedicinsk likbesiktning. Med rättsintyg i detta sammanhang avses inte heller sådana läkarintyg eller utlåtanden som avses i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. (s.k. § 7-intyg) eller lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning. Dessa intyg och utlåtanden syftar inte till att användas som bevis i rättegång utan till att domstolen skall kunna bedöma vilken påföljd som kan komma i fråga.

Med brottsutredning avses i första hand förundersökning enligt 23 kap. rättegångsbalken men även sådan utredning rörande brott som avses i 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare omfattas av begreppet. I en brottsutredning kan intyget få betydelse t.ex. för åklagarens beslut att väcka åtal eller för beslut att lägga ned en förundersökning om det visar sig att skadorna är självtillfogade.

Rättsintyget kan vidare ha som syfte att användas som bevis i en rättegång i anledning av brott. I första hand avses härmed att intyget används som bevis i en brottmålsrättegång. Rättsintyget fyller dock även en viktig funktion i frågan om skadestånd till brottsoffret, oavsett om detta handläggs inom ramen för brottmålet eller i den för tvistemål stadgade ordningen. Även denna situation omfattas av bestämmelsen.

I *andra stycket* anges att vad som sägs i lagen om läkare även gäller för tandläkare. Om en person t.ex. vid en misshandel skadats allvarligt i munnen kan det vara lämpligt att det är en tandläkare som utfärdar ett rättsintyg. Regleringen i lagen omfattar därför även tandläkare.

2 §

Bestämmelsen motsvarar 6 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare i avsnitt 6.4.

Av *första stycket* framgår att rättsintyg i vissa situationer skall inhämtas från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda sådana intyg. Så skall ske om skador, sjukdomar eller andra förhållanden som intyget skall avse bedöms kunna vara av betydelse dels enligt *första punkten* vid utredning om brott som kan antas föranleda annan påföljd än böter, dels enligt *andra punkten* vid utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), och brottet kunde antas ha föranlett annan påföljd än böter. Bestämmelsen innebär att rättsintyg som huvudregel kommer att utfärdas av läkare med speciell kompetens för uppgiften. Utfärdandet av intyg sker även beträffande de kontrakterade läkarna inom ramen för Rättsmedicinalverkets verksamhet.

I regel innehåller ett rättsintyg beskrivningar och bedömningar av *skador*. Det kan dock också vara relevant att i ett rättsintyg få ett utlåtande angående sjukdomstillstånd och andra medicinska företeelser som kan vara en följd av eller annars ha samband med brott. Dessutom kan det ibland finnas behov av att inhämta rättsintyg om frånvaro av skador.

Genom avgränsningen till brott som kan antas föranleda annan påföljd än böter undantas rättsintyg vid brott av enklaste beskaffenhet från tillämpningsområdet. Rättsintyg i sådana fall får utfärdas även av annan läkare än de särskilt kvalificerade läkarna. Vid en ringa misshandel kan således en läkare utan denna speciella kompetens utfärda ett rättsintyg.

När det gäller fall som avses i andra punkten kan det inte bli aktuellt att ådöma någon påföljd eftersom gärningsmannen inte har uppnått straffbarhetsåldern. Även i dessa fall skall dock rättsintyg utfärdas av de särskilt kvalificerade läkarna om brottet kunde antas ha föranlett annan påföljd än böter. Rättsintyg vid misstanke om brott av enklare beskaffenhet undantas således även här. Det är inte möjligt att vidta kroppsbesiktning beträffande en underårig person som misstänks för brott (jfr 36 § LUL). De rättsintyg som kan bli aktuella i fall som här avses är därför rättsintyg avseende målsäganden samt rättsintyg på grundval av journaler beträffande den misstänkte gärningsmannen (se avsnitt 6.9).

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär att rättsintyg skall kunna inhämtas från andra läkare än de i första stycket angivna om det finns *särskilda skäl*. Sådana skäl kan t.ex. föreligga i situationer där vårdande insatser krävs omedelbart. Om en person efter ett brott söker vård på en akutmottagning kan det vara lämpligt att den läkare som undersöker och behandlar patienten också utfärdar ett rättsintyg. Till exempel kan en knivskada behöva undersökas omedelbart med avseende på riktning och djup, varefter såret sys ihop. Ett annat exempel är om någon blivit utsatt för ett sexualbrott. En undersökning kan i sådana fall behöva genomföras omedelbart för att kunna säkra spår. De särskilt kvalificerade läkarna kommer att vara ett begränsat antal, vilket innebär att de inte kan finnas till hands vid dygnets alla timmar för sådana undersökningar. I sådana situationer kan den läkare som tar emot patienten utfärda ett rättsintyg.

En förutsättning för detta är dock att läkaren har den kompetens som krävs för uppgiften. En gynekologisk undersökning bör t.ex. utföras av en gynekolog. Vilka krav på kompetens som skall gälla för olika typer av undersökningar och utfärdande av rättsintyg avses regleras i föreskrifter.

3 §

Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare i avsnitt 6.5. Bestämmelsen innebär att jävsbestämmelserna i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) gäller även för läkare som utövar yrket enskilt. Syftet med jävsreglerna är att garantera en objektiv och opartisk handläggning. De täcker alla situationer då det finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för opartiskheten hos den som skall utfärda ett rättsintyg. Läkare som känner till en omständighet som kan antas utgöra jäv mot honom eller henne skall självständigt ge det tillkänna.

4 §

Bestämmelsen motsvarar delvis 7 § samt 2 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare i avsnitt 6.8.

Av *första meningen* framgår att läkarundersökning i syfte att utfärda ett rättsintyg som avser en målsägande inte får ske utan hans eller hennes samtycke. Målsäganden är genom bestämmelsen skyddad mot påtvingad undersökning både i förhållande till det allmänna och i förhållande till läkare som bedriver enskild hälso- och sjukvård.

Andra meningen innehåller en hänvisning till bestämmelserna om kroppsbesiktning i 28 kap. rättegångsbalken. Kroppsbesiktning är en tvångsåtgärd som kan företas mot den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa. En kroppsbesiktning är en undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov och undersökning av sådant prov. Undersökningen sker i syfte att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet.

I fråga om vad som skall gälla beträffande personer som saknar förmåga att lämna samtycke hänvisas till vad som sägs i avsnitt 6.8.

5 §

Bestämmelsen motsvarar delvis 7 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare i avsnitt 6.8.

Paragrafen innehåller bestämmelser om utfärdande av rättsintyg. Av *första stycket* framgår att ett rättsintyg som huvudregel inte får utfärdas utan den enskildes samtycke. Detta gäller både för målsägande och misstänkt gärningsman. Bestämmelsen har försetts med följande undantag.

När det gäller utfärdande av rättsintyg som avser en målsägande framgår av *andra stycket* att kravet på samtycke efterges i vissa situationer. Det är i fall där intresset av en effektiv brottsbekämpning får anses väga tyngre än den enskildes intresse av integritet och sekretess. De situationer som åsyftas i *första punkten* är dels vid brott av allvarligare beskaffenhet, dels vissa brott mot underåriga. Undantag från krav på samtycke gäller således vid misstanke om brott för vilket inte är

föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Vid exempelvis våldtäkt fordras således inte samtycke från målsäganden för utfärdande av ett rättsintyg. Vidare erfordras inte samtycke vid misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år. Ett rättsintyg skall således alltid kunna utfärdas om en underårig har blivit utsatt för t.ex. misshandel eller sexuellt utnyttjande.

Av *andra stycket andra punkten* framgår vidare att samtycke för utfärdande av ett rättsintyg från en målsägande inte krävs om uppgifter, för vilka gäller sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller tystnadsplikt enligt 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, har lämnats ut till polismyndighet eller åklagarmyndighet efter samtycke från målsäganden. Innebörden är att polismyndighet eller åklagarmyndighet, som med samtycke från målsäganden fått del av uppgifter t.ex. i en journal från ett besök inom sjukvården, skall vara oförhindrade att inhämta ett rättsintyg över dessa uppgifter även om samtycke inte föreligger.

Tredje stycket reglerar vad som gäller i fråga om samtycke till utfärdande av rättsintyg avseende en misstänkt gärningsman. Av *första punkten* framgår att samtycke inte krävs för utfärdande av ett rättsintyg i samband med en kroppsbesiktning enligt rättegångsbalkens regler. För det fall gärningsmannen inte blivit föremål för kroppsbesiktning utan t.ex. genomgått undersökning på eget initiativ kan ett rättsintyg enligt *andra punkten* utfärdas utan samtycke om det föreligger misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte fyllt arton år. Detta överensstämmer med de situationer där utfärdande får ske utan samtycke från målsäganden enligt *andra stycket första punkten* och där utlämnande av uppgifter kan ske enligt 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen.

Den enskilde kan återkalla ett tidigare samtycke till utfärdande av ett rättsintyg fram till dess att intyget har utfärdats av ansvarig läkare.

I fråga om vad som skall gälla beträffande personer som saknar förmåga att lämna samtycke hänvisas till vad som sägs i avsnitt 6.8.

6 §

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak den del av 7 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg som rör informationsskyldighet. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare i avsnitt 6.8.

Av bestämmelsen följer att den som ett rättsintyg skall avse skall informeras om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar samtycke enligt 4 och 5 §§ krävs. Sannolikt är det många brottsoffer som inte känner till vad ett rättsintyg har för funktion och inte heller vad som gäller i fråga om samtycke till undersökning och utfärdande av ett rättsintyg. Målsäganden skall därför få information i de angivna hänseendena. På *Lagrådets* inrådan har bestämmelsen även fått omfatta en misstänkt gärningsman, eftersom det även finns situationer då rättsintyg beträffande en misstänkt inte får utfärdas utan hans eller hennes samtycke. Informationsskyldigheten åvilar antingen den myndighet som beslutat att inhämta ett rättsintyg eller den läkare som avser att utfärda ett rättsintyg. Många gånger är det en polisman som kommer till en brottsplats som har kontakt med målsäganden eller

misstänkt gärningsman. Polismannen bör i en sådan situation lämna information i det angivna hänseendet. Andra situationer kan dock tänkas och det överlämnas till berörda myndigheter att besluta om en lämplig ordning för fullgörande av informationsskyldigheten (se avsnitt 6.8).

7 §

Bestämmelsen motsvarar i viss mån 3 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare under avsnitt 6.9.

Av *första stycket* framgår att uppgifter som behövs för att utfärda ett rättsintyg under vissa förutsättningar skall kunna utlämnas till Rättsmedicinalverket. Både uppgifter inom den allmänna och den enskilda hälso- och sjukvården omfattas av bestämmelsen. Detta följer av hänvisningarna till sekretesslagen (1980:100) respektive lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Av *punkten 1* framgår att det är om Rättsmedicinalverket i ett särskilt fall framställer en begäran som uppgifter skall utlämnas. Både de inom verket anställda rättsläkarna och de av verket kontrakterade läkarna omfattas av bestämmelsen (se avsnitt 6.9). En sådan läkare kan t.ex. ha fått i uppdrag att utfärda ett rättsintyg på grund av patientjournaler från ett besök i rent sjukvårdande syfte. Om målsäganden vägrar att samtycka till att ett rättsintyg utfärdas kan läkaren såsom framgår av 5 § i vissa fall utfärda rättsintyg utan samtycke. Det är då enligt förevarande bestämmelse möjligt att inhämta uppgifter som är belagda med sekretess eller för vilka tystnadsplikt gäller för att kunna utfärda intyget. I *punkten 2* anges vilken typ av uppgifter som får utlämnas. Avgränsningen överensstämmer med de situationer där utfärdande av rättsintyg får ske utan samtycke (se 5 § andra stycket första punkten och tredje stycket andra punkten). Uppgifterna skall således angå misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år.

I *andra stycket* hänvisas till bestämmelserna i 14 kap. 2 § sekretesslagen enligt vilka utlämnande av uppgifter i vissa situationer kan ske till *polismyndighet och åklagarmyndighet*.

8 §

Bestämmelsen motsvarar 8 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare under avsnitt 6.10.

Av bestämmelsen följer att den som har beslutat att inhämta ett rättsintyg skall tillhandahålla den som skall utföra undersökningen eller utfärda rättsintyget nödvändigt underlag. Exempelvis kan det vara av betydelse för läkaren att få tillgång till fotografier, skisser och uppgifter ur förhör med inblandade personer. I den utfärdande läkarens uppgift ingår att ställa de konstaterade skadorna i relation till uppgifter om händelseförloppet vid brottet som framkommit i ärendet. Av praktiska skäl kan det dock ibland vara enklare för läkaren att t.ex. infordra patientjournaler från ett tidigare läkarbesök (se 7 §). Bestämmelsen skall inte utgöra hinder mot detta.

9 §

Bestämmelsen motsvarar 9 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare under avsnitt 6.11.

Av bestämmelsen framgår att ett rättsintyg skall utfärdas och expedieras så snart som möjligt. Att ett rättsintyg utfärdas innebär att den ansvarige läkaren undertecknar det skriftligen avfattade rättsintyget.

Särskilt angeläget är det med en skyndsam handläggning i ungdomsmål och ärenden där den misstänkte är frihetsberövad. Ett rättsintyg skall således färdigställas och sändas till den myndighet som begärt intyget så snart som möjligt efter det att eventuell undersökning är genomförd. Om prover tagits i samband med undersökningen kan det ibland vara nödvändigt att avvakta provsvaren för att kunna färdigställa intyget. Om läkaren bedömer det lämpligt kan dock rättsintyget kompletteras med sådana uppgifter i efterhand för att undvika dröjsmål.

I samband med att ett rättsintyg expedieras till den som begärt intyget skall enligt *andra stycket* i bestämmelsen en kopia sändas till Rättsmedicinalverket, om intyget har utfärdats av en läkare som verket har kontrakterat. Bestämmelsen syftar till att Rättsmedicinalverket skall få underlag för att kunna bedriva en ändamålsenlig uppföljning och kvalitetssäkring av verksamheten.

10 §

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 10 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare under avsnitt 6.12.

Av bestämmelsen framgår att Rättsmedicinalverket har en skyldighet att ta ut en avgift för rättsintyg som utfärdats av sådan läkare som avses i 2 § första stycket, dvs. läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller av läkare som enligt avtal med verket åtagit sig att utfärda sådant intyg. Betalningsskyldig för avgiften är den som har beslutat att inhämta rättsintyget. Vem som har behörighet att besluta om att inhämta ett rättsintyg behandlas i avsnitt 6.6.

11 §

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 11 § i promemorians förslag till förordning om rättsintyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare under avsnitt 6.13.

Av bestämmelsen framgår att Rättsmedicinalverket beslutar om ersättning till de läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda rättsintyg. Ersättning skall utgå för arbete, tidspillan och utlägg i anledning av uppdraget. Läkaren skall kunna få ersättning av verket inte bara för arbete i samband med undersökning och utfärdande av ett rättsintyg utan även för inställelse för förhör i domstol i de fall läkaren har förordnats som sakkunnig av rätten. Rättsmedicinalverkets beslut om ersättning är att betrakta som ett sådant partsbesked som saknar rättsverkan mot läkaren. Det är därför inte möjligt att överklaga. Om läkaren är missnöjd med sin ersättning kan han eller hon vända sig till allmän domstol.

12 §

Bestämmelsen motsvarar promemorians förslag till lag om landstingens rätt att ta ut avgift för vissa intyg. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare under avsnitt 6.14.

Bestämmelsen innebär att landstingen har rätt att ta ut en avgift för de rättsintyg som utfärdats av läkare inom den offentligt bedrivna vården. Den offentligt bedrivna vård som det kan vara fråga om i detta sammanhang är hälso- och sjukvård och tandvård. Rättsintyg skall enligt huvudregeln i 2 § första stycket utfärdas av läkare med särskild kompetens för uppgiften. Dessa rättsintyg utfärdas genom Rättsmedicinalverkets försorg. Emellertid kan dessa läkare inte täcka hela behovet när det gäller utfärdande av rättsintyg. Enligt 2 § andra stycket skall därför läkare som är verksamma inom antingen den offentligt bedrivna eller den enskilda vården kunna utfärda rättsintyg om det föreligger särskilda skäl. Vidare kan en sådan läkare även utfärda intyg i fall av enklare beskaffenhet där påföljden bedöms bli böter. I förevarande bestämmelse ges rätt för landstingen att ta ut en avgift av den myndighet som beslutat att inhämta ett rättsintyg för de rättsintyg som utfärdas av läkare inom den offentligt bedrivna vården. Landsting kan med stöd av denna bestämmelse ta ut en avgift för ett rättsintyg som utfärdas t.ex. av en läkare på en akutmottagning.

13 §

I promemorians förslag till förordning om rättsintyg fanns i 12 § en bestämmelse med bemyndiganden. Den här föreslagna paragrafen innehåller inte något sådant bemyndigande utan endast en upplysning om de verkställighetsföreskrifter som kan komma att meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Skälen för bestämmelsen utvecklas närmare under avsnitt 6.15.

Sammanfattning av förslagen i departementspromemorian Ny ordning för utfärdande av rättsintyg (Ds 2003:3)

I promemorian lämnas ett antal förslag som syftar till att åstadkomma en bättre kvalitet på de rättsintyg som läkare utfärdar för att användas som underlag i brottsutredningar eller som bevis i rättegång.

Rättsmedicinalverket föreslås få ett huvudansvar för verksamheten med utfärdande av rättsintyg, vilket skall anges i förordningen (1996:613) med instruktion för Rättsmedicinalverket. Utfärdande av rättsintyg skall enligt förslaget koncentreras till ett färre antal mer kvalificerade läkare. Dessa läkare skall vara anställda hos Rättsmedicinalverket eller ha slutit avtal med verket om att utfärda rättsintyg. Rättsmedicinalverket skall svara för utbildning av läkarna och kvalitetssäkring av verksamheten.

En ny förordning om rättsintyg m.m. föreslås. I den nya förordningen definieras vad som avses med ett rättsintyg. Med ett rättsintyg avses ett intyg av läkare eller tandläkare vilket begärs av polismyndighet, åklagarmyndighet eller domstol i syfte att användas som underlag i brottsutredning eller som bevis i rättegång i anledning av brott. Vidare föreslås en bestämmelse om vem som skall ha rätt att inhämta rättsintyg. Sådant beslut föreslås kunna fattas av undersökningsledare, åklagare och domstol samt vid fara i dröjsmål av polisman. Beslut om att inhämta ett rättsintyg skall dokumenteras. Vidare skall polismyndigheten svara för att en begäran om rättsintyg tillställs den läkare eller tandläkare som skall utfärda intyget.

Enligt förslaget skall rättsintyg avseende en misstänkt gärningsman eller en målsägande angående skador som uppkommit vid brott som kan antas ge annan påföljd än böter utfärdas av läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller av annan läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda sådana intyg. Om det föreligger särskilda skäl får rättsintyg även utfärdas av annan läkare med erforderlig kompetens.

Ett rättsintyg skall enligt förslaget om möjligt grundas på en för ändamålet särskilt avpassad undersökning. I annat fall får rättsintyg utgöras av ett yttrande över patientjournal eller annan dokumentation. Vidare föreslås en bestämmelse med innebörd att såväl läkarundersökning som utfärdande av rättsintyg avseende en målsägande skall kräva samtycke. Målsäganden skall informeras om vad ett rättsintyg är och om att medverkan kräver samtycke.

Uppgifter som omfattas av sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) skall utan hinder av sekretess kunna utlämnas om det behövs för ett rättsintyg. Den som har begärt ett rättsintyg skall vidare tillställa den som skall utföra undersökningen eller utfärda intyget det underlag som krävs för undersökningen och för utfärdande av intyget.

Slutligen föreslås det en bestämmelse i förordningen om att Rättsmedicinalverket skall kunna ta ut en avgift för de rättsintyg som

utfärdas genom verkets försorg. Vidare föreslås det i en särskild lag att landsting skall kunna ta ut en avgift för de rättsintyg som utfärdas av läkare som är verksamma inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården.

Prop. 2004/05:64
Bilaga 1

1.1 Förslag till förordning om rättsintyg m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Med rättsintyg avses i denna förordning ett intyg av läkare eller tandläkare vilket begärs av polismyndighet, åklagarmyndighet eller domstol i syfte att användas som underlag i brottsutredning eller som bevis i rättegång i anledning av brott.

2 § Om kroppsbesiktning av person som är misstänkt för brott finns särskilda bestämmelser i 28 kap. 12 och 13 §§ rättegångsbalken.

3 § Från en verksamhet där sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) skall det utan hinder av sekretessen lämnas ut sådana uppgifter som behövs för ett rättsintyg.

Beslut om rättsintyg

4 § Beslut om att inhämta ett rättsintyg fattas av undersökningsledare, åklagare eller domstol eller, vid fara i dröjsmål, av polisman. Sådant beslut skall dokumenteras.

Polismyndigheten svarar för att en begäran om ett rättsintyg tillställs läkare eller tandläkare.

Förutsättningar för utfärdande av rättsintyg

5 § Rättsintyg skall om möjligt grundas på en för ändamålet särskilt anpassad undersökning. I annat fall får rättsintyg utgöras av ett yttrande över patientjournal eller annan dokumentation.

6 § Rättsintyg avseende misstänkt gärningsman eller målsägande angående skador som uppkommit vid brott som kan antas ge annan påföljd än böter skall utfärdas av läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller av annan läkare som enligt avtal med Rättsmedicinalverket har åtagit sig att utfärda sådana intyg.

Föreligger särskilda skäl får rättsintyg även utfärdas av annan läkare med för uppgiften erforderlig kompetens.

7 § För läkarundersökning och för utfärdande av rättsintyg avseende målsägande krävs samtycke. Den som begär ett rättsintyg avseende målsägande skall informera målsäganden om vad ett rättsintyg är och, i förekommande fall, att målsägandens medverkan kräver samtycke. Den som begär intyget skall dokumentera att information har lämnats målsäganden och att samtycke har inhämtats.

Om samtycke enligt första stycket inte erhålls är ett sådant beslut som avses i 4 § utan verkan.

Prop. 2004/05:64
Bilaga 2

8 § Den som har begärt ett rättsintyg skall tillställa den som skall utföra undersökningen eller utfärda rättsintyget det underlag som krävs för undersökningen och för utfärdande av intyget.

Expediering

9 § Rättsintyg skall färdigställas och expedieras utan dröjsmål. En kopia av rättsintyget skall sändas till Rättsmedicinalverket.

Avgifter m.m.

10 § Rättsmedicinalverket får ta ut en avgift av den som begärt ett rättsintyg när detta utfärdats av sådan läkare som avses i 6 § första stycket.

11 § Rättsmedicinalverket beslutar om ersättning till läkare som enligt avtal med myndigheten har åtagit sig att utfärda rättsintyg.

Bemyndiganden

12 § Rättsmedicinalverket och Rikspolisstyrelsen får meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2004.

1.2 Förslag till lag om landstingens rätt att ta ut avgift för vissa intyg

Prop. 2004/05:64
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att landsting får ta ut avgift för sådana intyg som utfärdas i tjänsten av läkare eller tandläkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården när intyget begärs av polismyndighet, åklagarmyndighet eller domstol i syfte att användas som underlag i brottsutredning eller som bevis i rättegång i anledning av brott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område

Prop. 2004/05:64
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § förordningen (1998:1513) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

En läkare eller tandläkare som är verksam inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården är skyldig att, i den omfattning övriga skyldigheter i yrkesutövningen inte hindrar det eller det annars inte finns särskilda skäl däremot, utföra undersökningar och ge utlåtande över dessa på begäran av länsstyrelse, domstol, åklagarmyndighet eller polismyndighet.

En läkare enligt första stycket har, även på begäran av polisman, samma skyldighet som föreskrivs i första stycket att utföra undersökning som innebär kroppsbesiktning av någon som är misstänkt för brott för vilket frihetsstraff kan följa.

Begränsningen i skyldigheten att utföra undersökningar och ge utlåtanden skall inte gälla för en läkare, som är verksam huvudsakligen inom öppen vård och, såvitt avser undersökning och utlåtande rörande alkoholpåverkan, inte heller för någon annan läkare.

I förordningen (0000:000) om rättsintyg m.m. finns ytterligare bestämmelser om undersökningar och utfärdande av intyg.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2004.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen
(1996:613) med instruktion för Rättsmedicinalverket

Prop. 2004/05:64
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 § förordningen (1996:613) med instruktion för Rättsmedicinalverket skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Rättsmedicinalverket skall särskilt svara för

1. rättspsykiatriska undersökningar i brottmål och läkarintyg som avses i 7 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål m.m.,

2. rättsmedicinska obduktioner och andra rättsmedicinska undersökningar,

3. rättsmedicinsk medverkan i övrigt på begäran av domstol, länsstyrelse, allmän åklagare eller polismyndighet,

4. rättskemiska och rättsgenetiska undersökningar,

5. information inom sitt ansvarsområde till andra myndigheter och enskilda,

6. internationellt samarbete inom sitt ansvarsområde,

7. utvecklingsarbete och stöd åt forskning av betydelse för verksamheten.

Rättsmedicinalverket skall särskilt svara för

1. rättspsykiatriska undersökningar i brottmål och läkarintyg som avses i 7 § lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål m.m.,

2. rättsmedicinska obduktioner och andra rättsmedicinska undersökningar,

3. utfärdande av sådana intyg som avses i förordningen (0000:000) om rättsintyg m.m.,

4. rättsmedicinsk medverkan i övrigt på begäran av domstol, länsstyrelse, allmän åklagare eller polismyndighet,

5. rättskemiska och rättsgenetiska undersökningar,

6. information inom sitt ansvarsområde till andra myndigheter och enskilda,

7. internationellt samarbete inom sitt ansvarsområde,

8. utvecklingsarbete och stöd åt forskning av betydelse för verksamheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2004.

Förteckning över remissinstanser

Prop. 2004/05:64
Bilaga 3

Remissyttranden har avgetts av Riksdagens ombudsmän, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Helsingborgs tingsrätt, Växjö tingsrätt, Huddinge tingsrätt, Gävle tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Dalarnas län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Nämnden för offentlig upphandling, Statskontoret, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen, Ekonomistyrningsverket, Riksrevisionsverket, Länsstyrelsen i Örebro län, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Landstinget i Östergötland, Jämtlands läns landsting, Landstingsförbundet, Sveriges Advokatsamfund, Akademikerförbundet SSR, Sveriges Läkarförbund, Svenska Läkaresällskapet, Sveriges Domareförbund, Brottsofferjourernas Riksförbund, Rikskvinnocentrum, Sveriges kvinnojourers riksförbund och MDA Assistance Sweden AB.

Riksåklagaren har bifogat yttranden från samtliga sex åklagarmyndigheter. Sveriges Läkarförbund har bifogat yttrande från Sveriges Rättsmedicinärförbund. Svenska Läkaresällskapet har bifogat yttrande från Svenska Läkaresällskapets sektion för rättsmedicin.

Karolinska Institutet, Polisförbundet, Jusek, Statstjänstemannaförbundet och Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått.

Förslag till lag om rättsintyg m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om sådana skriftliga medicinska utlåtanden av läkare som inhämtas av polismyndighet eller åklagarmyndighet i syfte att användas i brottsutredning eller som bevis i rättegång i anledning av brott (rättsintyg).

Vad som sägs i denna lag om läkare gäller även för tandläkare.

Inhämtande av rättsintyg

2 § Rättsintyg avseende skador som misstänks ha uppkommit

1. vid brott som kan antas föranleda annan påföljd än böter, eller

2. vid brott för vilket utredning skall inledas enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, om brottet kunde antas ha föranlett annan påföljd än böter,

skall inhämtas från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda sådana intyg.

Föreligger särskilda skäl får dock rättsintyg som avses i första stycket även inhämtas från annan läkare med erforderlig kompetens.

3 § Vid utfärdande av rättsintyg gäller bestämmelserna om jäv i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) även för läkare som utövar yrket enskilt.

4 § Läkarundersökning i syfte att utfärda ett rättsintyg avseende en målsägande får inte ske utan hans eller hennes samtycke. Om kroppsbesiktning av den som är misstänkt för brott finns bestämmelser i 28 kap. rättegångsbalken.

5 § Utfärdande av ett rättsintyg får inte ske utan den enskildes samtycke, om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Utfärdande av ett rättsintyg avseende *en målsägande* får ske utan samtycke

1. vid misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år, eller

2. om uppgifter, för vilka sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, har utlämnats till polismyndighet eller åklagarmyndighet efter samtycke från målsäganden.

Utfärdande av ett rättsintyg avseende *den som är misstänkt för brott* får ske utan samtycke

1. i samband med kroppsbesiktning enligt 28 kap. rättegångsbalken, eller
2. om annan undersökning än kroppsbesiktning ägt rum och det föreligger misstanke om sådant brott som avses i andra stycket 1.

6 § Den myndighet som beslutat att inhämta ett rättsintyg eller den läkare som avser att utfärda ett rättsintyg skall ge målsäganden information om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar samtycke enligt 4 och 5 §§ krävs.

Utlämnande av uppgifter

7 § Från en verksamhet där sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen eller 2 kap. 8 § lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall det utan hinder av sekretessen lämnas ut sådana uppgifter som behövs för utfärdande av ett rättsintyg om

1. det begärs av sådan läkare som avses i 2 § första stycket, och
2. uppgifterna angår misstanke om sådant brott som avses i 5 § andra stycket 1.

Bestämmelser om utlämnande av uppgifter till polismyndighet och åklagarmyndighet i vissa fall finns i 14 kap. 2 § sekretesslagen.

Underlag för undersökning och utfärdande av rättsintyg

8 § Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg skall tillhandahålla den som skall utföra undersökningen eller utfärda rättsintyget det underlag som behövs för undersökningen eller för utfärdande av intyget.

Expediering

9 § Ett rättsintyg skall utan dröjsmål utfärdas och expedieras till den myndighet som beslutat att inhämta intyget.

Om rättsintyget utfärdats av sådan läkare som enligt avtal med Rättsmedicinalverket åtagit sig att utfärda intyg, skall en kopia av intyget sändas till Rättsmedicinalverket i samband med expedieringen.

Avgifter och ersättning

10 § Rättsmedicinalverket får ta ut en avgift av den myndighet som beslutat att inhämta ett rättsintyg om detta utfärdats av sådan läkare som avses i 2 § första stycket.

11 § Rättsmedicinalverket beslutar om ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg i anledning av uppdraget till de läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda rättsintyg.

12 § Landsting får ta ut en avgift av den myndighet som beslutat att inhämta ett rättsintyg om detta utfärdats i tjänsten av läkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården. Prop. 2004/05:64
Bilaga 4

Verkställighetsföreskrifter

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om informationsskyldigheten enligt 6 § samt föreskrifter om verkställigheten i övrigt av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över utkastet till lagrådsremiss

Prop. 2004/05:64
Bilaga 5

Remissyttranden har avgetts av Riksdagens ombudsmän, Helsingborgs tingsrätt, Växjö tingsrätt, Huddinge tingsrätt, Gävle tingsrätt, Umeå tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Länsrätten i Dalarnas län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Nämnden för offentlig upphandling, Statskontoret, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen, Ekonomistyrningsverket, Länsstyrelsen i Örebro län, Landstinget i Östergötland, Landstingsförbundet, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Brottsofferjourernas Riksförbund, Rikskvinnocentrum, Sveriges kvinnojourers riksförbund och MDA Assistance Sweden AB.

Hovrätten över Skåne och Blekinge och Riksrevisionen har förklarat att de avstår från att yttra sig. Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Jämtlands läns landsting, Akademikerförbundet SSR, Sveriges Läkarförbund samt Svenska Läkaresällskapet har beretts tillfälle att lämna synpunkter men har avstått.

Förslag till lag om rättsintyg

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om sådana skriftliga medicinska utlåtanden av läkare som inhämtas av polismyndighet eller åklagarmyndighet i syfte att användas i en brottsutredning eller som bevis i en rättegång i anledning av brott (rättsintyg).

Vad som sägs i denna lag om läkare gäller även för tandläkare.

Inhämtande av rättsintyg m.m.

2 § Rättsintyg skall inhämtas från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda sådana intyg om skadorna som intyget avser misstänks ha uppkommit

1. vid brott som kan antas föranleda annan påföljd än böter, eller

2. vid brott för vilket utredning skall inledas enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, om brottet kunde antas ha föranlett annan påföljd än böter.

Om det finns särskilda skäl får dock rättsintyg som avses i första stycket även inhämtas från annan läkare med tillräcklig kompetens.

3 § Vid utfärdande av rättsintyg gäller bestämmelserna om jäv i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) även för läkare som utövar yrket enskilt.

4 § Lekarundersökning i syfte att utfärda ett rättsintyg som avser en målsägande får inte utföras utan hans eller hennes samtycke. Om kroppsbesiktning av den som är misstänkt för brott finns bestämmelser i 28 kap. rättegångsbalken.

5 § Ett rättsintyg får inte utfärdas utan den enskildes samtycke, om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Ett rättsintyg som avser *en målsägande* får utfärdas utan samtycke

1. vid misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller misstanke om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken mot någon som inte har fyllt arton år, eller

2. om uppgifter, för vilka sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, har lämnats ut till polismyndighet eller åklagarmyndighet efter samtycke från målsäganden.

Ett rättsintyg som avser *den som är misstänkt för brott* får utfärdas utan samtycke

1. i samband med kroppsbesiktning enligt 28 kap. rättegångsbalken, eller
2. om annan undersökning än kroppsbesiktning har ägt rum och det föreligger misstanke om sådant brott som avses i andra stycket 1.

6 § Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg eller den läkare som avser att utfärda ett rättsintyg skall ge målsäganden information om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar samtycke enligt 4 och 5 §§ krävs.

Utlämnande av uppgifter

7 § Från en verksamhet där sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall det till Rättsmedicinalverket utan hinder av sekretessen lämnas ut sådana uppgifter som behövs för att utfärda ett rättsintyg om

1. det begärs av Rättsmedicinalverket, och
2. uppgifterna angår misstanke om sådant brott som avses i 5 § andra stycket 1.

Bestämmelser om utlämnande av uppgifter till polismyndighet och åklagarmyndighet i vissa fall finns i 14 kap. 2 § sekretesslagen.

Underlag för undersökning och utfärdande av rättsintyg

8 § Den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg skall tillhandahålla den som skall utföra undersökningen eller utfärda rättsintyget det underlag som behövs för åtgärden.

Utfärdande och expediering

9 § Ett rättsintyg skall så snart som möjligt utfärdas och expedieras till den myndighet som har beslutat att inhämta intyget.

Om rättsintyget har utfärdats av sådan läkare som enligt avtal med Rättsmedicinalverket har åtagit sig att utfärda intyg, skall en kopia av intyget sändas till Rättsmedicinalverket i samband med expedieringen.

Avgifter och ersättning

10 § Rättsmedicinalverket skall ta ut en avgift av den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg om detta har utfärdats av sådan läkare som avses i 2 § första stycket.

11 § Rättsmedicinalverket beslutar om ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg i anledning av uppdraget till de läkare som enligt avtal med verket har åtagit sig att utfärda rättsintyg.

12 § Landsting får ta ut en avgift av den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg om detta har utfärdats i tjänsten av läkare inom den offentligt bedrivna hälso- och sjukvården. Prop. 2004/05:64
Bilaga 6

Verkställighetsföreskrifter

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om informationskyldigheten enligt 6 § samt föreskrifter om verkställigheten i övrigt av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2004-11-25

Närvarande: f.d. regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist, justitierådet Torgny Håstad och regeringsrådet Göran Schäder.

Ny ordning för utfärdande av rättsintyg

Enligt en lagrådsremiss den 28 oktober 2004 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om rättsintyg.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Sara Rosén.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Rubriken på lagförslaget

Enligt lagförslaget utgörs rättsintyg av medicinska utlåtanden som inhämtas i syfte att användas i en brottsutredning eller som bevis i en rättegång i anledning av brott. Uttrycket ”rättsintyg” sett för sig leder emellertid närmast tanken till intyg av vad slag det vara må som kan komma till användning i rättsliga sammanhang. Med hänsyn härtill anser Lagrådet lämpligt att den särskilda, mer begränsade innebörd som avses med rättsintyg i lagförslaget kommer till synes också i lagens rubrik. Detta kan ske t.ex. genom att rubriken får lydelsen ”Lag om rättsintyg i anledning av brott”.

2 §

I paragrafens första stycke anges de fall då rättsintyg skall inhämtas från läkare vid rättsmedicinsk avdelning inom Rättsmedicinalverket eller läkare som har kontrakterats av verket. Som bestämmelsen har utformats förutsätter den att rättsintygen tar sikte på skador som misstänks ha uppkommit vid vissa slag av brott. Det skadebegrepp som därvid åsyftas är inte definierat i lagtexten och utvecklas inte heller i övrigt i lagrådsremissen. Det kan därför uppfattas som oklart om eller i vad mån skadebegreppet avses innefatta sjukdomstillstånd och andra medicinska företeelser som kan vara en följd av eller annars ha samband med brott (jfr t.ex. brottsbeskrivningen avseende misshandel i 3 kap. 5 § brottsbalken). Som Lagrådet ser det riskerar bestämmelsen att bli alltför snävt avgränsad om den enligt förslaget får hänsyfta på ”skadorna som intyget avser”. Med utgångspunkt häri förordar Lagrådet att lydelsen i denna del byggs ut. Förslagsvis kan en komplettering göras enligt följande: ”...om skador, sjukdomar eller andra förhållanden som intyget skall avse...”.

Härutöver vill Lagrådet ifrågasätta om inte behov ibland kan finnas av att inhämta rättsintyg också om frånvaro av skador o.d. Om även sådana situationer skall kunna fångas upp behövs ytterligare jämkning av bestämmelsen, eftersom den i föreslagen utformning innefattar krav

beträffande misstanke om hur skadorna uppkommit. En utvidgning av regleringen bör övervägas också i detta hänseende. En sådan kan åstadkommas om bestämmelsen i aktuell del ges följande lydelse: "...om skador, sjukdomar eller andra förhållanden som intyget skall avse bedöms kunna vara av betydelse vid utredning om brott

1. som kan antas föranleda annan påföljd än böter, eller
2. enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och brottet kunde antas ha föranlett annan påföljd än böter".

5 §

I paragrafens andra stycke anges när ett rättsintyg som avser en målsägande får utfärdas utan dennes samtycke. Detta är enligt punkten 2 fallet, om uppgifter för vilka sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område har lämnats ut till polismyndighet eller åklagarmyndighet efter samtycke från målsäganden.

Sekretess i ordets rättsliga mening gäller emellertid endast enligt sekretesslagen. Enligt den angivna paragrafen i lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område gäller i stället tystnadsplikt. Lagrådet förordar därför att punkten 2 omformuleras och förslagsvis ges följande lydelse.

"2. om uppgifter, för vilka gäller sekretess enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller tystnadsplikt enligt 2 kap. 8 § ...".

6 §

Här föreskrivs att den myndighet som har beslutat att inhämta ett rättsintyg eller den läkare som avser att utfärda ett rättsintyg skall ge målsäganden information om vad ett rättsintyg är och under vilka förutsättningar samtycke enligt 4 och 5 §§ krävs.

De nämnda paragraferna innehåller emellertid inte bara regler om rättsintyg avseende en målsägande utan reglerar också när rättsintyg som avser den som är misstänkt för brott får utfärdas utan dennes samtycke. Lagrådet vill ifrågasätta om inte de rättssäkerhetshänsyn som gör sig gällande beträffande kravet på informerat samtycke från målsäganden har bäring också när det gäller den misstänkte. Även om den misstänkte har mindre möjligheter än målsäganden att vägra, finns det dock situationer då rättsintyg beträffande en misstänkt inte får utfärdas utan hans samtycke.

7 §

På samma sätt som i 5 § används här ordet sekretess i en alltför vidsträckt mening. Lagrådet förordar därför att paragrafens inledning ges förslagsvis följande lydelse.

"Från en verksamhet där sekretess gäller enligt 7 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller där personalen omfattas av tystnadsplikt enligt 2 kap. 8 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall det till Rättsmedicinalverket utan hinder av sekretessen eller tystnadsplikten lämnas ut sådana uppgifter ...".

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 december 2004

Närvarande: Statsministern Persson, statsråden Ringholm, Freivalds, Pagrotsky, Östros, Messing, Y. Johansson, Bodström, Sommestad, Karlsson, Andnor, Nuder, M. Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin, Österberg, Orback, Baylan

Föredragande: statsrådet Bodström

Regeringen beslutar proposition 2004/05:64 Ny ordning för utfärdande av rättsintyg